

UNIVERZITA KARLOVA
Evangelická teologická fakulta

Katedra sociální práce
Obor Pastorační a sociální práce

PASTORAČNÍ PÉČE JAKO TÝMOVÝ ÚKOL

Vypracoval: Jiří Bort

Vedoucí práce: Mgr. Michael Martnek, Th.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně. Veškeré použité podklady, ze kterých jsem čerpal informace, jsou uvedeny v seznamu použité literatury a citovány v textu podle normy ČSN ISO 690.

V Praze dne 15.7.2019

.....

Jiří Bort

Poděkování

Rád bych věnoval poděkování Mgr. Michaelovi Martinkovi, Th.D. za jeho cenné rady a připomínky při psaní této bakalářské práce.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá tím, zda mohou pastorační konání konat pouze faráři, nebo zda je to úkol určený pro více lidí. Vychází z pojetí pastorační práce v Písmu a také v církvi. Sleduje to, kdo všechno by pastorační konání měl, či mohl. Důležitou částí práce jsou i nejrůznější rozdíly pastoračních metod a cílů, a zároveň i pestrost samotných pastoračních pracovníků v rámci jejich osobností, obdarování a dalších faktorů.

Použil jsem metodu teoretického výzkumu odborné literatury a Písma v kombinaci s dlouholetým osobním zájmem o fungování církve především v oblasti pastorační práce. Tyto poznatky se sice neprojeví v samostatném výzkumu, ale podstatně ovlivnily obsah celé práce.

Výsledkem výzkumu je zjištění, že podle Písma není pastorační práce pouze věcí jednoho člověka, ale týmu lidí. Toto zjištění pak potvrzuje i samotná různost pastoračních pracovníků, klientů i pastorační práce samotné. Jako optimální forma péče o církve se tedy jeví týmová pastorační práce, protože může lépe pokrýt celou škálu pastoračních potřeb, různosti klientů a specifických situací, než v případě pastorační práce jedním člověkem.

Abstract

This bachelor thesis deals with whether pastoral care can be held only by pastors or whether it is a task designed for more than one person. It is based on the concept of pastoral care in the Scriptures and also in the Church. It monitors who should do or could do pastoral care. An important part of the pastoral care also are various differences of methods of pastoral care and goals and also the variety of pastoral ministers within their personalities, endowment and other factors.

I used a method of theoretical research of literature and Scriptures in combination with a long-standing personal interest in the functioning of the Church, especially in the field of pastoral care. Although these findings were not reflected in independent research, they significantly affected the content of the work.

The result of the research is the finding that according to Scripture pastoral care is not the case only for one person but for a team of people. This finding is also confirmed by the very diversity of pastoral ministers, clients and pastoral care itself. Thus, team pastoral care seems to be the optimum form of church care because it can better cover the full range of pastoral needs, variety of clients and specific situations than in the case of pastoral care held by one person.

OBSAH

1.	ÚVOD	1
2.	VYMEZENÍ POJMU PASTORACE	3
2.1.	Starozákonní vymezení	3
2.2.	Novozákonní vymezení	5
2.3.	Odborné vymezení pastorační	6
2.4.	Pastorace v různých modelech církve	8
2.5.	Nejrůznější pohledy z terénu	9
2.6.	Shrnutí	10
2.7.	Vymezení použitých pojmů	11
3.	MOTIVACE K PASTORACI	12
3.1.	Pozitivní motivace	12
3.2.	Negativní motivace	13
3.3.	Shrnutí	14
4.	TYPY PASTORACE Z HLEDISKA PŘÍČINY	15
4.1.	Běžná pastorační	16
4.2.	Krise.....	17
4.3.	Vnější impuls	19
4.4.	Vlastní aktivita klientů	20
4.5.	Svátostné příležitosti	21
4.6.	Shrnutí	22
5.	TYPY PASTORACE Z HLEDISKA OBSAHU A ČASU	24
5.1.	Krátkodobá - životní krizové situace.....	24
5.2.	Krátkodobá - běžnější situace	24
5.3.	Dlouhodobá cílená	26
5.4.	Dlouhodobá necílená	27
5.5.	Shrnutí	28
6.	TYPY PASTORACE Z HLEDISKA CÍLE	29
6.1.	Vztah s klientem	29
6.2.	Řešení problému	30
6.3.	Následování Krista	31
6.4.	Shrnutí	33
7.	NÁSTROJE PASTORACE	34
7.1.	Naslouchání	34
7.2.	Poradenství	35
7.3.	Písmo	36
7.4.	Modlitba	38
7.5.	Shrnutí	39
8.	TYOLOGIE PASTORAČNÍCH PRACOVNÍKŮ	41

8.1.	Socializační vlivy	41
8.2.	Duchovní vlivy	42
8.3.	Duchovní obdarování	43
8.4.	Typologie	45
8.5.	Shrnutí	47
9.	PASTORACE JAKO ÚKOL SPOLEČENSTVÍ CÍRKVE	48
9.1.	Profesionální pastorec	48
9.2.	Laická pastorec	50
10.	ZÁVĚR	53
	POUŽITÁ LITERATURA	56

1. ÚVOD

První motivací k této práci bylo, a do určité míry stále ještě je, osobní hledání role faráře v oblasti pastorační. Neustále se totiž setkávám s napětím mezi nenaplněnými očekáváními členů církve a reálnými možnostmi farářů. To se sice týká mnoha oblastí (vedení, kázání, evangelizace, administrativy atd.), ale rád bych se věnoval právě oblasti pastorační.

Jako farář se dostávám do kontaktu se svými kolegy a členy různých farností a sborů (především z Církve bratrské, ve které sloužím). Zajímá mě, jak se jim v jejich společenství žije. Ptám se jich na fungování vztahů, vzájemnou službu, očekávání, naděje, zklamání a řadu dalších věcí. Snažím se poučit od druhých, protože nemá smysl se učit pouze prostřednictvím vlastních chyb. Vidím co, a proč lidé od vedoucích sborů očekávají... jak je pro ně pastorační péče důležitá... kdo a jak jim pomohl, a naopak - kdy pastorační potřebovali a nedostali ji. V jakých situacích se osvědčila konkrétní forma pastorační a proč. Jaké jsou vlastnosti těch, kteří jsou svým sborem, či církví považováni za dobré pastorační pracovníky. Často také řešíme to, zda fungují přirozené vztahy a pastorační, nebo se vše nechává pouze na farářích, či jiných profesionálech. Také řešíme otázku toho, zda se dělá prevence, nebo pastorační přichází ke slovu až v pokročilém stavu vážnosti problému. Za kým jdou, když potřebují mluvit o svých starostech, otázkách, pochybnostech atd.

Většinou se setkávám s tím, že ve stejném společenství jsou lidé různě spokojeni s tím, jak se tam koná pastorační. Pokud je spokojena jedna věková, či „zájmová“ skupina, tak není spokojena některá další. Např. kde je farář dobrý pro starší generaci a nemocné, nebývá úplně vhodný pro děti a mládež. Kde farář rozumí lidem na okraji společenství a hledajícím, tak ne vždy dokáže dobře sloužit těm, kdo jsou v pomyslném středu církevního společenství. Kdo má skvělá kázání, nebo je výborným vůdcem, nemusí být dobrý v pastorační.

Celkově z těchto rozhovorů opakovaně vidím, že jeden farář není schopen kvalitně pastoračně sloužit úplně všem lidem v církvi. Pro někoho je dobrý, pro někoho slabší. Proto je první motivací k psaní této práce právě to, zda tyto zkušenosti mají nějakou teoretickou podporu. Jestli to skutečně je tak, že jeden farář opravdu nemůže kvalitně dělat pastorační sám. Zásadní je tedy pro tuto práci otázka: **„Může pastorační dělat ve farnosti jediný člověk?“**

Druhou motivací je samotná pastorační služba - její obsah, smysl a cíle. Tedy proč, a jak, se má vůbec pastorační konat. Ujasnit si nejrůznější pohledy na očekávání v této oblasti, protože se v praxi liší jak ze strany církví, tak jednotlivých křesťanů i teologů. Utřídit si pastorační podle nejrůznějších kritérií. Jaké typy pastoračních pracovníků se lépe hodí pro jednotlivé situace?

Pastorační služba je velikým závazkem vůči lidem a Bohu. Být pastoračním pracovníkem znamená dostávat se do životů druhých lidí. Pokud nám dají lidé šanci do jejich života vstoupit, tak jako pastorační pracovníci potřebujeme být těmi, kdo toho dokáží využít ve

prospěch klienta co nejlépe. K tomu je ale třeba rozumět oblasti pastorační, sobě samým, svým motivům, svým omezením, svému obdarování apod. Potřebujeme vědět to, proč děláme pastorační právě tak, jak ji děláme. Vědět, co klientům můžeme nabídnout, a co už ne. Ale především to, za jakým účelem pastorační vůbec konáme.

Pro tuto práci jsem zvolil *metodu teoretického výzkumu*, tedy studium literatury. Podstatným zdrojem nejrozličnějších postřehů jsou také již uvedené postřehy z terénu. Tedy řada rozhovorů s faráři jak z Církve bratrské, tak z jiných církví a především řada rozhovorů se členy církví a sborů.

Samostatný výzkum jsem pro tuto bakalářskou práci nedělal, protože právě uvedená setkání a naslouchání lidem v oblasti jejich života ve společenství církve, jsou velmi bohatým zdrojem informací z terénu. Proto budu v této práci vycházet kromě odborné literatury také z mnoha zkušeností ohledně pastorační v církvi - jak ze strany pastoračních, tak především ze strany pastoračních.

2. VYMEZENÍ POJMU PASTORACE

Pojem pastorage se nedefinuje snadno, protože na ni existuje mnoho pohledů, a je různě definována jak v odborných kruzích, tak v církvi. Občas není zcela jasné, jaký je rozdíl mezi pastýřskou péčí a pastorcí, či poradenstvím a pastorcí. Možná díky tomu, kdo, jak, a proč pastoreci koná. Zároveň je tady i určitý biblický rámec celého tématu, který by měl být základem všeho dalšího. Pokusím se tedy podívat na pojem pastorage z více pohledů.

2.1. STAROZÁKONNÍ VYMEZENÍ

Samotné slovo pastorage se v Písmu nepoužívá. Namísto toho Písmo mluví o péči o Boží lid v terminologii pastýřství. Poměrně jasné vymezení této pastýřské péče poskytuje 34. kapitola Ezechiele, která ukazuje její dobrou i špatnou praxi. Celá kapitola je věnována pastýřské péči a kritice její praxe. *„Pastýři v této kapitole nebyli náboženskými vůdci lidu, ale vládcí, kteří neviděli ve své vládě prospěch lidu, ale pouze své vlastní sobecké zájmy.“*

Hospodin v úvodu napomíná ty, kteří by měli být pastýři Božího lidu: *„Což pastýři nemají pást ovce? Neduživé jste neposílili, nemocnou jste neléčili, polámanou jste neovázali, zaběhlou jste nepřivedli nazpět, po ztracené jste nepátrali, panovali jste nad nimi násilně a surově. Jsou rozptýlené, jsou bez pastýře; staly se potravou veškeré polní zvěři a zůstávají rozptýleny. Mé ovce bloudí všude po horách, po kdejakém vysokém pahorku, jsou rozptýleny po celé zemi a není, kdo by je hledal, kdo by po nich pátral.“* (Ez 34:2-6)

Pastýřská péče je zde představena jako odpovědnost vůdců Izraele. Není specifikováno, kdo přesně je do této role zahrnut. Pomocí může být prorok Jeremiáš, který pastýře odlišuje od kněží a proroků: *„Kněží se nezeptali: ‚Kde je Hospodin?‘ Nepoznali mě, kdo se obírají zákonem, pastýři mi byli nevěrní, proroci prorokovali skrze Baala.“* (Jr 2:8). Jedná se tedy o krále a starší Izraele? Kdo vlastně patří mezi pastýře?

Keil a Delitzch uvádějí k roli pastýřů v tomto verši následující: *„Pastýři jsou civilní autority, princové a králové (viz. Jr 23:1). Ti, kteří měli být těmi, kdo mají být příkladem lidu, odpadli od Boha.“* Otázkou je, koho mají oba autoři na mysli, protože ani Jeremiáš 2:8, ani 23:1 neuvádějí konkrétní úřad, ale mluví pouze o pastýřích.

Koho lze vlastně považovat za pastýře Izraele? Pokud bychom uvažovali o obecné roli vůdců, či lidí s určitým postavením, pak to v prvním období byli starší Izraele (Ex 4:29; 18:12). Později se k nim přidávají soudci (Ex 18:17-26). Mluví se také o správcích a soudcích (Joz 8:33). Existuje tedy více lidí, kdo mají určitou vedoucí roli v Izraeli.

Komplikací je také to, že pojem „pastýř“ se objevuje až v prorockých spisech. Určitou pomocí mohou být některé texty o králích a starších, které ukazují odpovědnost těchto lidí před Bohem. Např. text popisující Hospodinův soud nad Izraelem, kdy spolu s Davidem činí pokání i starší Izraele (1 Pa 21:16). Role starších Izraele ve vedení Božího lidu je zakotvena už v dobách Mojžíšových, kdy si část z nich Hospodin vybírá k vedení Izraele: *„Shromažď mi*

sedmdesát mužů z izraelských starších, o nichž víš, že jsou staršími a správci v lidu. Ponesou pak břímě lidu s tebou, neponeseš je už sám.“ (Nu 11:16n). Na skupinu sedmdesáti starších později naráží prorok Ezechiel ve svém vidění ohledně modlářství starších (Ez 8:8-12).

Hlavní odpovědnost za duchovní Izraele však nesli králové, kteří byli nejčastějším terčem adresné kritiky ohledně modlářství Izraele. Šlo o výtky kvůli tomu, že někteří králové nevedli Izrael svým příkladem k Hospodinu, ale k modlám (např. Jerobéam - 1 Kr 17:21). Celkově se tedy zdá, že těmi, kdo měli hlavní odpovědnost za pastýřskou službu, byli králové a starší. Soudci řešili zákon a správci byli spíše úředníky.

V Ezechielově textu pak do napomínání Izraelských pastýřů vstupuje Hospodin jako ten, komu na ovcích opravdu záleží: *„Hle, já sám vyhledám své ovce a budu o ně pečovat. Tak jako pastýř pečuje o své stádo, když je uprostřed svěřených ovcí, tak budu pečovat o své ovce... Budu je pást na dobré pastvě; jejich pastviny budou na výšinách izraelských hor. Budou odpočívat na dobrých pastvinách, budou se pást na tučné pastvě na horách izraelských. Sám budu pást své ovce a dám jim odpočívat, je výrok Panovníka Hospodina. Ztracenou vypátrám, zaběhlou přivedu zpět, polámanou ovážu a nemocnou posílím, kdežto tučnou a silnou zahladím. Budu je pást a soudit.*“ (Ez 34:11-16).

Hospodin sám se tedy nakonec ujímá pastýřské péče o svůj lid díky tomu, že lidští pastýři nekonají svou práci. Sám pak garantuje svou kvalitu pastýřské péče v podobě povolání svého vlastního pastýře - Krista (Ez 34:23n).

Velmi zjednodušeně by šlo pastýřskou službu podle Písma popsat jako odraz původního pastýřství. Pastýř se stará o ovce, protože se samy o sebe nepostarají. Zvláště pokud jde o pastýře pečujícího o cizí ovce, tak je zde zřejmý závazek vůči majiteli. Pastýři je svěřeno stádo, o které musí pečovat tak, aby nejen neubývalo, ale naopak prospívalo. Pastýř je doslova tím, kdo má povinnost se dobře starat o majetek toho, pro koho pracuje. Nemůže si dovolit svou práci nedělat. Výsledkem dobré pastýřské péče je zajištění kvalitní péče o ovce.

Zhruba to, co popisuje král David v roli jedné z Hospodinových ovcí:

„Hospodin je můj pastýř, nebudu mít nedostatek. Dopřává mi odpočívat na travnatých nivách, vodí mě na klidná místa u vod, naživu mě udržuje, stezkou spravedlnosti mě vede pro své jméno. I když půjdu roklí šeré smrti, nebudu se bát ničeho zlého, vždyť se mnou jsi ty. Tvoje berla a tvá hůl mě potěšují.“ (Ž 23:1-4)

David zažívá z Hospodinovy strany natolik kvalitní pastýřskou péči, že svůj chvalozpěv na Hospodinovu péči uzavírá slovy: *„Ano, dobrota a milosrdenství provázet mě budou všemi dny mého žití. Do Hospodinova domu se budu vracet do nejdělsích časů.“* (Ž 23:6)

Jak shrnout zásadní pastýřské texty Starého zákona? Pastýřská péče by měla vycházet z vědomí toho, že Izraelci patří Hospodinu, kterému na nich záleží. Jemu o ně jde natolik, že se raději ujímá role pastýře sám, protože ti, kdo to dělat měli, to nedělali. Prvotní je zájem o lidi, který pochází přímo z Boží strany. Tedy žádná práce, či úřad, ale poslání zastupovat Hospodina v přímé péči o jeho lid.

Pastýři tedy měli být těmi, kdo se nasazují pro svěřené stádo, namísto sobeckého zájmu o sebe (Iz 56:11). „*Pastýři by měli stádo udržovat pohromadě a vést jej. Jak to ale mohou dělat, když jsou sami ve vzpouře proti hlavnímu pastýři?*“

Pastýřství však není jen pouhý zájem o lidi, ale o jejich směřování k Hospodinu - aby nezabloudili ve svém životě a nedostali se někam úplně jinam. Izrael je totiž Hospodinem vykoupeným lidem, a proto tím podstatným je mu pomáhat lidem, aby od Hospodina neodcházel za jinými božstvy. Starají se o lid, který si Hospodin vyvedl z Egypta, z domu otroctví - o Hospodinem vykoupený Izrael.

Kvůli tomuto cíli mají pečovat o potřeby Izraelců praktickým způsobem - posílit, léčit, ovázat, přivést nazpět a hledat ztracené. Je to aktivní služba. Pastýři nejsou těmi, za kým si ovce dojdou se svým problémem. Jsou těmi, kdo ovce vedou, chrání je atd. V návaznosti na další pastýřské texty je aktivní zájem o lidi klíčovou vlastností pastýřů.

Není však uvedeno, jak konkrétně mají svou službu dělat. Vše se odehrává na pozadí běžné a Izraelcům notoricky známé činnosti - pastevectví. Tedy na pozadí péče o skutečné ovce, které potřebují dobrou péči a ochranu. Jednoduše představitelný obraz z běžného života. Možná právě proto Starý zákon detailněji nerozvádí praktickou podobu pastýřské péče, protože Izraelci znali původní formu pastýřství velmi dobře. Jen potřebovali totéž aplikovat na péči o lidi ve vztahu k Hospodinu.

2.2. NOVOZÁKONNÍ VYMEZENÍ

Nový zákon přirozeně navazuje na pojetí Starého Zákona. Opět je tu péče o Boží lid, opět tu jsou pastýři, objevuje se obdobná terminologie. Namísto starších Izraele a králů jsou zde starší sboru, kteří mají pečovat o Boží lid: „*Dávejte pozor na sebe a na celé stádo, v němž vás Duch Svátý ustanovil za strážce, abyste pásli Boží církev, kterou si získal vlastní krví.*“ (Sk 20:28 - ČSP).

V tomto textu se prolíná několik rolí najednou. Pavel svou řeč pronáší ke starším sboru (Sk 20:28), kterým svěřuje roli strážců (episkopové), kteří mají chránit církev před těmi, kteří by stádo ničili, nebo odváděli jinam falešným učením. Zároveň je pověřuje tím, aby pásli církev. Tedy starší, strážci a pastýři v jedné osobě. Podobně spojuje pastýřský a strážcovský úkol vedoucích církve i Petr: „*Starší mezi vámi vybízím... paste Boží stádo, které je u vás; dohlížejte na ně...*“ (1 P 5:1n)

Širšímu obsahu Pavlova a Petrova pojetí je dobré věnovat pozornost, protože často dochází k oddělování jednotlivých rolí. Roli episkopa a pastýře pak někdy zastává pouze farář v jedné osobě. V důsledku farářského pojetí církve je do role starších promítána pouze role starozákonních správců - jakýchsi církevních úředníků, kteří nevedou sbor duchovně, ale spíše po stránce hospodářské. Oba uvedené texty však nevytvářejí roli farářů, ale pouze roli starších, jejichž službou je pečovat o Boží stádo jakožto pastýři a strážci. Toto spojení je velmi důležité jak pro chápání jednotlivých novozákonních textů, tak v eklesiologii.

Nový zákon zároveň obdobně nespojuje několik úřadů do jednoho (Jr 2:8) a nechává pastýře mimo další obdarování, či úřady: „...jedny povolal za apoštoly, jiné za proroky, jiné za zvěstovatele evangelia, jiné za pastýře a učitele.“ (Ef 4:11). Opět důležitý prvek v tom smyslu, že pastýřská péče je v Novém zákoně primárně spojována s úřadem vedoucích církve.

V Novozákonních textech se opakuje základ pastýřské péče. Je tu opět závazek závažnosti pastýřské péče a vykazatelnosti pastýřů vůči majiteli (hlavnímu pastýři) církve. Tedy to, že tito lidští správci pouze spravují něco, co jim bylo svěřeno. Podobně jako ve Starém zákoně je pastýřství závažným úkolem. Jak píše Adam Clark ve svém komentáři k uvedenému textu ze Skutků: „*Úřad biskupa je od Boha. Jen skutečný pastýř může tuto funkci splnit: je to úřad, který má obrovskou odpovědnost.*“

Opakuje se rozměr péče o lidi v protikladu k vládnutí nad lidmi: „*Paste Boží stádo, které je u vás; dohlížejte na ně ne z donucení, ale dobrovolně, podle Boha, ne z nízké zřítnosti, ale ochotně, ne jako páni nad svým podílem, ale jako ti, kteří se svému stádu stávají vzorem.*“ (1 P 5:3 - ČSP). Zároveň je zde nový rozměr uvedené příkladnosti života starších sboru.

Podobné je i to, že tím hlavním pastýřem není nikdo z lidí, ale někdo jiný. Ve Starém zákoně to byl Hospodin, zde je to Ježíš (J 10:11; Žd 13:20). On je zároveň tím nejvyšším pastýřem (1 P 5:4). Zdrojem pastýřské služby je opět „vyšší“ zájem o církve, který je popsán v řadě dalších textů (např. Ef 5:23-30; Žd 13:12 atd.)

Novým prvkem je vzájemná péče jedněch o druhé. Některé věci, které by patřily právě do pastýřské péče, jsou přeneseny na celou církve:

„*Radujte se s radujícími, plačte s plačícími.*“ (Ř 12:15)

„*Berte na sebe břemena jedni druhých, tak naplníte zákon Kristův.*“ (Ga 6:2)

„*Proto se navzájem povzbuzujte a buďte jeden druhému oporou, jak to již činíte.*“ (1 Te 5:11)

„*Povzbuzujte se navzájem den co den, dokud ještě trvá ono ‚dnes‘, aby se nikdo z vás, oklamán hříchem, nezatvrdil.*“ (Žd 3:13)

Poslední dva texty jsou o něčem podobném, jako texty Starého zákona - aby věřící nezabloudili na své cestě víry, ale vytrvali na ní až do Kristova příchodu. Toto povzbuzování se k vytrvalosti, není jen věcí starších církve, ale úkolem celé církve. „*Samotní učitelé nejsou schopni všechny napomínat. Požehnané jsou všechny sbory, ve kterých se podle křesťanského řádu toto pravidlo dodržuje.*“

2.3. ODBORNÉ DEFINICE PASTORACE

Existuje opravdu mnoho definic pastorace, a proto jsem vybral pouze některé z nich.

„*Pastorační péčí v širším slova smyslu rozumíme takové jednání s člověkem, ve kterém ho respektujeme v jeho jedinečnosti, přistupujeme k němu z pozice věřících křesťanů, doprovázíme ho v jeho hledání, obtížích, utrpení či umírání a pomáháme mu k lidsky*

důstojnému zvládnutí jeho životní situace včetně smrti, a to na jemu dostupné úrovni víry s perspektivou jejího možného rozvoje.“

„Pastorace znamená zabývání se lidmi v konkrétních životních podmínkách, tedy v určité zemi, v určité dějinné situaci, v určitém historickém a kulturním kontextu. Jejím posláním je řešit konkrétní problémy konkrétních lidí ve světle a síle evangelia.“

Podle Aleše Opatrného je pastorace věcí církve. V tom se pastorace liší od psychoterapie, ačkoliv někdy pastorace jako psychoterapie vypadá díky svým metodám práce. Pastorace přináší do lidského života duchovní rozměr. V tomto ohledu nemůže pastorační konat nekřesťan, protože mu bude chybět dimenze křesťanské víry. Pastorace doprovází člověka v jeho situaci na úrovni jeho víry. Z autorových slov vyniká moment doprovázení lidí. Celkově je zde více konkrétních momentů lidského života (hledání, obtíže, utrpení, umírání...).

„Obecně je možno říci, že v pastorační péči je... kladen důraz na posílení víry a zvládnutí životních obtíží. Tato péče je zaměřena na lidi prožívající přerůzné těžkosti, úzkosti a strachy, bolesti a utrpení nemoci, stáří a blížící se smrt, osamění, sociální a jiný tlak a útlak.

Od takto definované pastorační péče se pak očekává potěšení, povzbuzení, nalezení správného postoje, bezpečí a skrytosti v Bohu. Očekává se i pomoc v orientaci víry v nejasné situaci, pomoc při rozhodování v přerůzných životních situacích - např. v rodinných otázkách, v otázkách zaměstnání (práce) atp.“

Definice Jara Křivohlavého vidí konkrétní oblasti lidského života, ve kterých člověk potřebuje doprovázení. Definice podobná tomu, co uváděl Aleš Opatrný. Jakési obohacení ryze duchovních oblastí lidského života o oblast psychologickou a sociální - vidění věřícího člověka nejen jako bytosti s potřebami duchovními, ale potřebami zcela obecnými a všedními.

„Pastorační doprovázení má podobné cíle jako psychoterapie, ale může jít ještě dál. Chce podnítit duchovní růst, ve vztahu doprovázejícího a doprovázeného dochází k vzájemnému duchovnímu obohacování kvůli Kristově přítomnosti.“

Pavel Procházka si všímá podobnosti pastorace a psychologie. Některé metody pastoračního rozhovoru jsou skutečně velmi podobné. Formy vedení rozhovoru a pastoračního přístupu se podobají nejrůznějším psychoterapeutickým školám (např. KBT, existenciální terapie, gestalt terapie atd.). Procházka jde však od metod dál k cíli, kterým je duchovní růst. Neboli i přes určitou podobnost těchto oborů zdůrazňuje duchovní rozměr pastorace.

„Pastorační péče by nebyla taková výzva, kdyby nebylo požadavku jejího pastoračního rozměru. Naším povoláním není „starat se o lidi.“ Pastýři pečují o lidi ve jménu Ježíše. Pastýř je zodpovědný nejen stádu, ale i za stádo Bohu. Nestaráme se pouze o zdraví a štěstí našich lidí, ale také o jejich spásu. A to je ten rozdíl.“

„Evangelium není o uspokojování lidských potřeb. Evangelium je také kritikou našich potřeb, snahou přinést nám potřeby, které mají smysl. Proto bude křesťanská pastorační péče o něčem mnohem důležitějším, než o uspokojování lidských potřeb. Naše péče musí formovat

lidi do podoby těch, jejichž potřeby jsou proměněné v Kristově světle.“

Definice Williama Willimona se výrazně liší od řady jiných definic pastorače, protože nevidí jakožto subjekt a objekt pastorače především člověka, ale vidí na prvním místě Boha. Tím se Willimon staví na biblické základy pastýřské péče, protože vidí v pastorači víc - péči o člověka vykoupeného a patřícího Bohu. Všimá si vykazatelnosti pastýřů vůči Bohu. Zároveň upozorňuje na to, že pastýřská péče nemůže být antropocentrická ve smyslu pouhého naplňování lidských potřeb. Jde o víc.

„Pastorační péče je o sdílení Boží lásky. Je vzájemným ujišťováním o Boží přítomnosti v našich životech. Nabízí uzdravení, odpuštění, povzbuzení. Pastorační péče je pro všechny věkové kategorie. Je o vztazích - je o pamatování si jmen, věku, životních milníků, příběhů. Pastorační péče pečuje, vyslovuje modlitbu, sdílí Písmo a zajišťuje potřeby.“

Definice z prostředí jedné presbyterní církve je o konkrétním zprostředkovávání Boží lásky lidem prostřednictvím pastorační péče. Na rozdíl od antropocentricky laděných definic vychází zájem o člověka z Boží lásky k člověku.

Definic pastorače je opravdu mnoho, ale zůstanu u těchto uvedených, protože celkem dobře pokrývají spektrum základních pojetí pastorače. Od obecného pojetí, po celostní péči o člověka... od antropocentrické orientace po orientaci theocentrickou.

2.4. PASTORACE V RŮZNÝCH MODELECH CÍRKVE

V praxi církve se pastýřská péče odvíjí od několika faktorů:

- zda se jedná o tzv. "farářskou církev", kde se pastorače očekává ve své podstatě pouze od faráře, či o model presbyterní, kde se pastorače může očekávat i od starších církve.
- jak daná církev praktikuje model všeobecného kněžství a dává prostor ke službě i laikům, nebo soustředí veškerou službu do rukou profesionálů.
- zda církev vnímá pestrost obdarování svých členů a zakládá službu na Božím obdarování, nebo zda odvozuje službu od konkrétního úřadu v církvi.

Řada církví má nastavený farářský model církve. Zpravidla je tento model zakotven v církevních dokumentech. Proto je zcela legitimní očekávat pastýřskou službu právě od farářů. Jak píše Alexandr Havránek: *„lze říci, že pastýřská služba patří k nezastupitelným a nenahraditelným úkolům pracovníka, postaveného do čela křesťanského sboru.“*

Problém ale nastává v momentě, kdy pastorače není silnou stránkou dotyčného faráře. Možná je skvělý v roli vůdce, či kazatele, ale v pastorači pokulhává. A tak pastorači sice koná, ale především z povinnosti, vyplývající z náplně svého úřadu. Je pak otázkou, jak bude daná farnost, či církev tento hendikep řešit. Zda si zvyknou, nebo bude takový farář stěhován

na základě nespokojenosti členů církve na další a další místa... a nebo církev doplní jeho hendikep jiným způsobem, a nebude od něj očekávat něco, co opravdu není schopen dělat tak kvalitně, jako někdo jiný, kdo potřebné schopnosti má.

Jiným modelem je presbyterní zřízení církve, kde je odpovědnost rozložena nejen na faráře, ale i na starší sboru. V těchto typech církví by měli starší sboru odpovídat za pastýřskou péči o členy svého společenství. Tento model asi nejlépe odpovídá biblickému pojetí týmového vedení Božího lidu staršími církve. V tomto pojetí církve není farář vystaven tak velikým nárokům, protože pastorační péče se dělí mezi více lidí. Je pouze otázkou, nakolik společná odpovědnost za pastýřskou péči bude vycházet více z úřadu starších, a nakolik z vhodného obdarování, či dalších dispozic vhodných právě k pastýřské službě.

Dalším modelem je model charismatický, kde pastorence není pouze doménou vedoucích sboru, ale počítá se i se zapojením laiků. Služba se odvíjí nejen od úřadu, ale i od charismat. Proto v těchto typech církve je pastorační služba věcí celého společenství. Byť kázeňské otázky zůstávají v rukou starších sboru. V rámci církve si tedy lidé slouží, povzbuzují se atd., ale role starších (dohlížitelé, správci), zůstává stejná, jako v presbyterním modelu.

Pravdou je však to, že jednotlivé modely nefungují podle jednotlivých denominací, ale spíše podle jednotlivých sborů. Některé sbory farářských církví zapojují do pastorence i další lidi. Některé presbyterní sbory naopak očekávají pastorenci pouze od svého faráře, a starší berou jen jako ty, kdo spolurozhodují o životě sboru, ale pastorenci nekonají. Charismatické sbory mohou mít ryze farářský model tam, kde je farář velmi autoritativní, a chce mít vše pod kontrolou. Proto nelze jednotlivé modely dělit podle denominací. Proto uvedené modely nepřirážejí konkrétním církvím jakožto homogennímu celku.

Např. Církev bratrská bývala spíše farářskou církví. Od kazatele se očekávala především pastýřská péče a vyučování. Dnes už se úkol pastorence přenesl na starší. Dokonce přenáší odpovědnost za pastorenci na celé sbory a umožňuje službu pastoračních asistentů. *„Společné úkoly všech Sborů jsou: Péče o společenství Církve bratrské... Z těchto úkolů vychází odpovídající společná i jednotlivá činnost pastorační atd.“* Byť pravdou je, že v praxi tomuto modelu chybí odborná průprava jak pro starší, tak pro členy sborů. I díky tomu řada sborů CB nadále funguje ve farářském modelu církve, Řádu navzdory.

2.5. NEJRŮZNĚJŠÍ POHLEDY Z TERÉNU

Co se obecně bere jako pastýřská služba, či pastorence? Zde budu vycházet z mnoha rozhovorů s faráři, a především se členy nejrůznějších sborů a církví na téma pastorence. Uvedu některé z pohledů, se kterými se v církvi opakovaně setkávám.

Často se za pastorenci považuje rozhovor faráře s členem církve. Pakliže stejný rozhovor provádí někdo jiný (např. starší, či diakoni), pak už nejde o pastorenci, ale pouze o přátelský

rozhovor mezi členy církve. Pokud jde o službu někoho mimo oficiální struktury církve, tak se o pastorači neuvažuje vůbec.

Pro někoho je pastorači pouze osobní rozhovor, který by se dal označit jako rozhovor pastorační. Pro dalšího jakýkoliv zájem o člověka ve formě naslouchání, rozhovoru, modlitby, či praktické pomoci. Pro jiného veškeré bohoslužebné dění v církvi (kázání, písně, modlitby, svátosti). Pro někoho se pastorače děje pouze aktivně v pastoračním rozhovoru, pro jiného jinými aktivními formami zájmu o člověka, ba dokonce i „pasivně“ skrze církev a její bohoslužebnou náplň.

Co všechno má pastorače obsahovat? Pokud např. daný rozhovor končí modlitbou, či svátostí, je to pastorače. Není-li to přítomno, jde pouze o rozhovor, bez ohledu na jeho přínosnost. Rozhovor o všedních věcech se často nebere jako pastorače, i když mohou zaměstnávat klienta natolik, že těmi „důležitými“ se už nemá sílu zabývat, a proto je klientovi nejprve třeba pomoci v běžných životních starostech. Jako klasická pastorační témata se často berou ta duchovní (pochybnosti, hříchy) a také ta vztahová (neodpuštění, konflikty atd.).

Pastorače dle formy? Někdy se za pastorači považují pouze osobní rozhovory velmi blízké terapeutickému rozhovoru, na rozdíl od větších setkání se členy církve - např. v rodinách, ve skupinkách, či církevních aktivitách.

Pro některé lidi je důležité i to, kde se rozhovor odehrává. Pastorače v církevních prostorách mívá větší váhu, než rozhovor v klientově domácnosti. Náhodné setkání na ulici se zpravidla jako pastorače nebere vůbec.

Někdy se pastorače posuzuje s ohledem na pomyslnou úspěšnost. Pro někoho je pastorače pastorači pouze tehdy, když klient udělá nějaký zjevný posun. Pokud ne, pak šlo jen o rozhovor, ale nikoliv o pastorači. Jiní lidé naopak berou jako pastorači cokoli, co projevuje zájem o duševní, duchovní a tělesné zdraví druhého člověka bez ohledu na výsledky.

2.6. SHRNUÍ

Celkově není snadné pastorači jasně vymezit a definovat. Pokud postavím pastorači na biblické základy, pak je pastorače tím, co pomáhá lidem zůstávat ve víře, duchovně prospívat a doprovázet věřící situacemi, které by mohly jejich víru ohrozit. Je to aktivní péče o lidi za účelem jejich udržení v Božím lidu.

To vše na základě vědomí toho, že Boží lid není jen jakousi skupinou lidí, které spojuje jejich víra, ale že jsou Bohem vykoupeným společenstvím. Jsou lidmi, na kterých Bohu velmi záleží. On je tím hlavním pastýřem, který svou pastýřskou péči svěruje lidem. Proto je tím zásadním zodpovědnost vůči Bohu. Cílem není blaho klienta v humanistickém významu tohoto slova, ale udržování jeho zdravého života v rámci Božího stáda. Novodobé definice pastorače si všímají konkrétních událostí

v lidském životě, které je vhodné řešit v rámci pastýřské péče. Tedy nejen témata ryze duchovní, ale i ta lidská, která jsou s těmi duchovními v důsledku zásadně spojena.

Pastýřská péče se prakticky děje prostřednictvím konkrétní činnosti. Nejde o péči pasivní, ale aktivní, kdy pastýři sami pečují o ovce a všímají si toho, jak se ovcím daří, aby je jejich problémy v důsledku nestály život. *„Velká část poradenství v sekulární sféře je záležitostí pasivní nečinnosti a čekání na to, až lidé převezmou iniciativu a vyhledají pomoc. Pastýři nemusí čekat, až se člověk dostaví. Zodpovědností pastýře je to, aby se staral o stádo.“* *„Součástí role pastýře je pouze nečekat na to, až si zranění lidé řeknou o pomoc, ale zároveň hledat a zachraňovat ztracené.“*

Pastýřská péče není věcí jediné osoby, ale skupiny vedoucích. V tom jsou obě části Písma jednotné. Nový zákon k tomu přidává pastorační rovinu vzájemné péče mezi křesťany. Tedy nečekání na jediného pastýře, až vstoupí do konkrétní náročné životní situace, či pochybností, ale vzájemná služba postavená na skutečném zájmu o druhé.

V praxi se vše výše uvedené žel komplikuje různými pojetími církve i očekáváními z nejrůznějších stran. Když se k tomu přidávají i nové disciplíny, jako je např. duchovní poradenství, které klade pastorační do rukou profesionálních poradců, pak není snadné pastorační jasně definovat.

2.7. VYMEZENÍ POUŽITÝCH POJMŮ

V této práci budu pojem „*pastorace*“ používat pro veškeré dění, kdy se zajímáme o duševní, duchovní a fyzické zdraví člověka a snažíme se v těchto oblastech klientovi pomoci, aby mohl růst ve víře a nenechal se životními okolnostmi oddálit od Boha. Neomezují pastorační na konkrétní místo, či osobu, která pastorační koná, ani na formy a výsledky pastorační. Jde-li o pojmy, pak budu používat pojem „*pastýřská (pastorační) péče a pastorace*“ takřka jak synonyma, byť se budu snažit omezit pojem pastýřské péče pouze na službu ze strany vedoucích církve – pastýřů.

Objekty pastorační péče budu nazývat „*klienty*“, protože dělení příjemců pastorační péče je poměrně pestré: členové sboru, křesťané, farníci, hledající, „okrajoví členové“ apod.

Subjekty pastorační péče budu nazývat „*pastoračními pracovníky*“ díky různosti názvosloví i náplni služby. Někde pastorační konají faráři, kněží, kazatelé či pastoři... jinde i starší sboru, či presbyteři... někde diakoni, či jiní pracovníci. Kromě nich existují i poradci, kteří dělají pastorační (poradenství) profesionálně. Názvů a možných rolí je opravdu hodně, a proto volím obecný název *pastorační pracovník*.

Pro pastorační ve smyslu jasně vymezené konkrétní služby danému člověku budu používat pojem „*zakázka*“. Zvláště tam, kde jde o uchopitelný problém, téma, či jasně vymezené doprovázení, které s klientem řešíme.

3. MOTIVACE K PASTORACI

V návaznosti na předchozí hledání obsahu pastorační služby je důležité se podívat i na motivace k této službě. Proč vlastně pastorační službu děláme? Proč vstupujeme do života druhých lidí? To je poměrně zásadní otázka, protože výrazným způsobem ovlivní samotnou pastorační službu.

3.1. POZITIVNÍ MOTIVACE

Ideální motivací k pastorační službě je láska k Bohu a láska k lidem. Tato motivace má řadu podmnožin, které pomáhají pastoračním pracovníkům mít pro svou službu dobré motivy.

Část těchto biblických motivací už byla uvedena v předchozí kapitole. Pastorační služba vychází z toho, že církev je něčím vzácným. Jejím Vykupitelem a Pánem je samotný Kristus. Církev je jeho tělem, které si vykoupil vlastní krví: „...byl jsi obětován, svou krví jsi Bohu vykoupil lidi ze všech kmenů, jazyků, národů a ras.“ (Zj 5:9, viz. Tt 4:12; Žd 9:12, 13:12). Tento pohled na církev může přinést hluboký zájem o lidi. Nejsou to pouze klienti (ačkoliv je tak ve své práci nazýváme) a součást pracovních povinností, ale drahocenní lidé, kteří mají cenu Kristovy oběti.

K této motivaci se připojuje i to, že církev společně směřuje do Božího království. Přirozenou reakcí na tuto skutečnost, je mít zájem o to, abychom tam šli společně. Pán Bůh nás povolal společně, a společně bychom se měli setkat v cíli, a být v Božím království. Proto je církev v kontextu Kristova druhého příchodu povzbuzována k následujícímu: „*On zemřel za nás, abychom my, ať žijí či zemřelí, žili spolu s ním. Proto se navzájem povzbuzujte a buďte jeden druhému oporou.*“ (1 Te 5:10)

Další motivací je pomáhat lidem k tomu, aby pouze nepřežívali, ale žili. Tato motivace vychází z textu: „*Zloděj přichází, jen aby kradl, zabíjel a ničil. Já jsem přišel, aby měly život a měly ho v hojnosti.*“ (J 10:10). Pastorační služba se tak stává prostředkem Kristova vztahu k církvi - např. zbavování se zbytečných zátěží, které omezují vztah křesťanů k sobě, druhým a Bohu.

Pro někoho může být motivací spokojenost ze strany majitele církve - konkrétní zaslíbení pro dobrou pastorační službu: „*Když se pak ukáže nejvyšší pastýř, dostane se vám nevadnoucího vavřínu slávy.*“ (1 P 5:4). A naopak pro jiného může být motivací bázeň před Bohem za špatně konanou, či zanedbávanou službu: „*Běda pastýřům, kteří hubí a rozptylují ovce mé pastvy.*“ (Jr 23:1) „*Běda pastýřům Izraele, kteří pasou sami sebe.*“ (Ez 34:2)

Určitou motivací může být i to, že pastorační služba je ve své podstatě povoláním od Boha. V tomto ohledu může člověka motivovat nejen zodpovědnost za svěřenou službu, ale i to, že Boží povolání zároveň provází i potřebné obdarování. Je-li tedy někdo povolán k pastorační službě, pak má k této službě i nutnou výbavu. Může ho tedy motivovat to, že díky tomuto obdarování jeho služba „funguje“.

Existuje řada dalších pozitivních motivací. Garry Collins uvádí jednu z nich: *„Upřímná touha pomáhat lidem růst je platným důvodem k tomu, aby se člověk stal pastoračním pracovníkem.“*

3.2. NEGATIVNÍ MOTIVACE

Zatímco pozitivní motivace vycházejí z lásky k Bohu a lidem, pak ty negativní vycházejí především ze sobeckých motivů a určité nezralosti. Negativním motivacím však není snadné se zcela vyhnout. Např. nenaplněným potřebám pastoračních pracovníků: *„...potřeba vztahů (intimita a blízkost s druhými); potřeba kontroly (nad druhými); potřeba druhé zachraňovat; potřeba mít informace (zvědavost); a potřeba vlastního uzdravení.“*

Může se objevovat i snaha dokázat vlastní nezastupitelnost s ohledem na svou odbornost a zkušenosti. I velmi ušlechtilá touha pomáhat druhým, navíc nemusí být nic jiného, než skrytá touha být v nadřazeném postavení vůči člověku v nouzi... pocit vlastní důležitosti, moci atd. Takto orientovaný pastorační pracovník bude raději vyhledávat lidi, kteří ho budou potřebovat, a nechají se vést. Nebude však příliš toužit po službě silnějším osobnostem, které budou samostatné a budou potřebovat pastorační službu jen v omezené míře. Být vyhledáván, tázán o radu, žádán o modlitbu... být tím, kdo má spolurozhodovat... to jsou pro některé pastorační pracovníky veliká pokušení.

Někdy může jít o obyčejnou touhu po blízkosti. Osamělý člověk, který nemá přirozené vztahy, si je může tímto způsobem vytvářet. Někdy je osamělý v důsledku toho, že jeho přirozené vztahy nefungují, a tak se orientuje na úspěšnost ve vztazích jinde. Tím pádem může docházet k velmi nezdravé blízkosti s druhými. Někdy je prostě člověk sám (např. vdovec) a pastorační vztahy mohou vzniklou samotu kompenzovat. Někdy může skutečně jít o vědomé navazování nezdravých vztahů u někoho, kdo žije v manželství. V takové situaci radí Josef Smolík: *„Když se objeví nenáležitě citové vztahy, svěřme dotyčného jinému pastýři. Nikdy jej nepoutejme k sobě.“*

Dalším problémem jsou vlastní nezpracovaná traumata, či nenaplněné potřeby apod. To jsou ony momenty, kdy má pastorační pracovník řadu neřešených problémů, a namísto jejich řešení se věnuje pomoci druhým lidem. To je do určité míry dobré v tom, že dotyčný člověk má v určité oblasti větší citlivost, protože sám něco podobného zažil. Zároveň je to problematické díky projektování svého zážitku do služby druhým. *„Setkání s bližním obsahuje nebezpečí tzv. přenosu: na svého partnera v rozhovoru, ale zpětně i na sebe přenášíme určitý obraz své zkušenosti, což může rozhovor podporovat, nebo narušovat, v každém případě však uvádět na falešnou rovinu.“*

Často se k tomu přidává i určitá nekritičnost. Např. pokud pastorační pracovníci opustil muž, tak může nekriticky nadřezovat ženám a vůbec nepřipouštět pochybení v jejich partnerských vztazích. To v důsledku pastýřskou péči pouze zkomplikuje, protože namísto

řešení vlastní části problému, se mohou obě ženy utápět ve stížnostech na muže a nevidět vlastní podíl viny.

3.3. SHRNUÍ

Motivace je důležitým základem celé pastorační služby se bude velmi zásadním způsobem odvíjet od toho, proč vlastně pastorační pracovník pastorační dělá. Dobré je položit si zásadní otázku: „*O co mi doopravdy jde?*“ Možná zjistíme, že nám vůbec nejde o klienty, ale pouze o nás. Možná zjistíme, že zbavení se nejrůznějších břemen, vyřešení problému, duchovní růst a vztah klientů s Bohem, nás vůbec nezajímají.

Jaký je vlastně cíl naší pastorační služby? Je jím samostatný klient, který je schopen zvládat svůj život bez naší pomoci a dokonce je schopen sloužit druhým? Nebo je cílem nesamostatný klient, který je na nás závislý? Možná narazíme na naši lhostejnost, či naopak na závislost na klientech. Stojí za to o svých motivacích přemýšlet.

V tomto kontextu se mi líbí slova známého psychoterapeuta. Přeci jen - jak pastorační pracovníci, tak psychoterapeuti pracují s lidmi, a musí si být vědomi vlastních slabostí: „*Terapeuti musí být dobře obeznámeni s vlastními temnými stránkami a být schopni vcítit se do všech lidských tužeb a impulsů ...musejí se naučit přijímat zpětnou vazbu, objevovat vlastní hluchá místa... být si vědomi svého vlivu na druhé...*“

Kvůli lidem, kterým sloužíme, stojí za to reflektovat své motivace, a růst v našem charakteru a pozitivních motivacích. Písmo nám nabízí několik úžasných motivací, včetně té nejvyšší - být pomocným pastýřem toho nejvyššího - samotného Ježíše Krista, a mít tak výsadu pečovat o jeho stádo (1 P 5:2nn). Je to z jeho strany projev obrovské důvěry, protože nám - lidem - svěřuje do péče to nejcennější, co má, a za co zaplatil svým vlastním životem.

„*Po létech sborové služby právě v této oblasti zápasu o lidské duše získává správce a pastýř sboru mnohé cenné zkušenosti. Ne, naprosto nikoliv, že by se snad stal mistrem pastorační a suverénem pastýřské péče. Naopak ještě hlouběji cítí její náročnost a vidí vlastní prohry a zmatky. Ale přece jen něco posbíral, sobě i druhým k poučení.*“

4. TYPY PASTORACE Z HLEDISKA PŘÍČINY

Příčiny konání pastorace jsou už ze samotné podstaty pastorace poměrně pestré, byť ta základní je stále stejná.

Biblickým motivem k pastýřské péči je podle Ezechiele (Ez 34:2-6) posilování nezuživých, léčení nemocných, ovazování polámaných, navracení zaběhlých a pátrání po ztracených. Neboli taková péče o Boží stádo, aby neubývalo a bylo zdravé. Když se shrnou pastýřské texty Starého i Nového zákona, tak se obdobné principy opakují. Jen by se k nim přidaly momenty ochrany, doprovázení v těžkých situacích a zajišťování dobré stravy (Ž 23, J 10). To nám poskytuje celkem dobrý rámec toho, proč vůbec pastoraci dělat.

Zároveň tento biblický rámec nepočítá s tím, že pastýřská péče zachytí v rámci prevence všechny problémy a věřící nic zlého nepotká. Většina pastýřských textů totiž počítá s tím, že pastýři nejenže pečují, ale především reagují na vzniklé situace. Proto hledají, léčí, ovazují atd. Je tedy iluzí chtít ochránit věřící před jakoukoliv újmou. Proto bude pastýřská péče obsahovat jak rozměr prevence, tak především rozměr řešení vzniklých problémů. V každém případě by měla převažovat aktivní forma pastorace nad pasivním čekáním, až přijdou lidé za námi.

Jaké jsou příčiny konání pastýřské péče v praxi církve?

- rozhovory v rámci běžných setkání církve
- pravidelné návštěvy členů církve
- návštěvy v nejrůznějších ústavních zařízeních (nemocnice, domovy seniorů apod.)
- svátostné příležitosti
- vstupování do vzniklých situací
- řešení kázeňských problémů

Pro vše výše uvedené je dobré se v roli pastoračního pracovníka ptát, co je příčinou konkrétní pastorační služby. Tato příčina totiž určuje i to, co má dělat, co se od něj očekává, a o jakou formu služby půjde. Jak ve vztahu k metodám a cílům, tak i časovému rámci pastorace. *„Pastorační pracovník si potřebuje ujasnit, o co právě jde. Je rozdíl mezi pastorační návštěvou zdvořilostního charakteru a setkáním za účelem řešení konkrétního problému jednotlivce.“*

Liší se i to, zda pastorační pracovník sám vyvinul iniciativu, nebo byl pozván přímo klientem, či byla jeho služba zprostředkována třetí osobou. To je také důležité, protože podle toho se může výrazně lišit ochota klienta vyhledat, či přijmout pastýřskou službu.

4.1. BĚŽNÁ PASTORACE

V církevní tradici má své stálé místo běžná pastore. Především ve formě návštěv faráře v rodinách, či tam, kde je návštěva předpokládána - především u nemocných a seniorů. *„Smyslem běžné pastore, kdy pastýř sboru navštěvuje členy sboru v jejich domovech, aniž by se u nich něco mimořádného dělo, je upevnění svazku víry, lásky i naděje, utvrzení duchovního spojení i posílení pout přátelství.“*

Tato forma pastore nemá ambice řešit akutní, či kázeňské problémy atd. Je především o tom, co píše Alexandr Havránek - o udržování a prohlubování vztahů. Být pastýřem totiž neznamená pořád něco řešit a někoho zachraňovat. Je to i o tom, že ovce potřebují „znát hlas svého pastýře“ (viz. J 10:4n.14). Pokud je pastýř jen tím, kdo je vidět na bohoslužbách a pak jen při závažných životních situacích členů církve, je to málo. Řada lidí potřebuje budovat se svými pastýři normální lidský vztah. Pak mnohem lépe využijí možnosti pastýřské péče, než když jejich pastýři nejsou dostupní, a jsou to především profesionálové na řešení problémů, bez normálního lidského rozměru. Proto je namísto i udržování běžných vztahů, aniž by se cokoliv zvláštního dělo.

Pro pastoračního pracovníka je běžná pastore výborná pro lepší poznávání těch, kterým slouží. Může vidět interakce jednotlivých členů domácnosti mezi sebou, jaké jsou jejich role atd. Jak píše Josef Smolík: *„Veliká přednost návštěv v domech spočívá v tom, že poskytují možnost vidět členy církve v jejich domácím prostředí“*.

Tato běžná forma pastore nebude úplně vhodná pro ty, kdo jsou zaměřeni na řešení problémů. Pro ně budou běžná setkání s lidmi nezajímavá a možná i frustrující. Proč? Nebude naplněna jejich potřeba užitečnosti, pomoci, uplatnění odborných schopností atd. Obyčejné přátelské povídání pro ně může být ztrátou času. Pokud budou konat běžnou pastoraci a „nic zvláštního“ nebudou řešit a nedostanou se do větší hloubky a k řešení nějakého problému, mohou to považovat za osobní selhání. Byli s lidmi a k ničemu se nedostali. Pouze si povídali...

Tato plánovaná pravidelná forma pastore také nebude vhodná pro ty, kdo upřednostňují spontánnější formu pastore, a nevyhovuje jim určitá pravidelnost a předvídatelnost. Pokud se takto orientovaní pastorační pracovníci u členů církve příliš neobjevují, je to pro členy církve těžko pochopitelné a oslabuje to jejich důvěru. Mají pocit, že o ně nemají zájem, a tím pádem berou i jejich další službu s určitou rezervou, protože mají pocit, že se o ně nezajímají. Proto je v tradičních sborech, kde je tato forma pastore vyžadována, důležité do tohoto modelu vstoupit. Pro členy církve je důležitým projevem zájmu o ně samotné. *„Pastýři i laici musí být těmi, kdo si oddělují čas na péči o řadu lidí, které by svět mohl považovat za nedůležité. V přemýšlení církve může být hodina strávená návštěvou osamělého osmdesátníka důležitějším časem, než hodina strávená na setkání církevní rady.“*

Běžná pastore se týká jak návštěv jednotlivců, tak manželských párů, či rodin. Slouží podle zmiňovaného citátu k prohlubování vztahů. Při této formě pastore je dobré se opřít

od očekávání, že něco velikého dokážeme a vyřešíme zásadní věci. Pokud totiž toto očekávání máme, tak může celé setkání provázet napětí vyvolané naším očekáváním, snahou najít nějaký pastorační problém a řešit ho. Bude chybět uvolněnost potřebná právě pro udržování a prohlubování normálních mezilidských vztahů.

Samozřejmě - i při těchto návštěvách se pastorační pracovníci mohou dostat k zásadním životním otázkám. Je pak na nich, zda budou danou situaci řešit rovnou, nebo si domluví zvláštní setkání.

Tato forma pastorace je tedy důležitá, ale ne každý pastorační pracovník bude schopen ji dělat dobře. Problém může být ve společenstvích farářského pojetí církve, kdy farář tuto běžnou pastorační práci musí dělat, ale z nejrůznějších důvodů ji dělat neumí. Může prožívat již uvedenou frustraci z toho, že nic zvláštního při těchto návštěvách neřeší. Může být orientován na úkoly, a vztahy ho vlastně moc nezajímají. Může mít pocit, že se zbytečně vnucuje, když přichází za lidmi jen tak a nic „velkého“ jim nemůže nabídnout. Byť leccos se lze naučit. Jak píše Josef Smolík: *„...návštěvy po domech mohou vyvolávat dojem nucené péče. Toto nebezpečí však lze překonat, má-li pastýř dostatečně na zřeteli toho, za nímž přichází.“* Může být introvertní, a proto mu není příjemné chodit za lidmi. Nemusí mu být příjemné setkávat se s rodinami v jejich domácím prostředí, protože se může cítit nejistě. Nemusí mu také vyhovovat setkávání v rodinách s ohledem na to, že je mnohem lepší v individuální pastýřské péči.

I v tomto ohledu tedy bude lepší konat pastorační práci v týmu, protože tam je větší šance, že někomu bude právě tato forma pastorace vyhovovat.

4.2. KRIZE

Je-li pastorační práce náročná sama o sobě tím, že vstupujeme do životů druhých lidí, platí to v těžkých životních situacích dvojnásob. Dělení krizí je poměrně hodně. Poměrně častým typologickým dělením krizí je následující rozdělení (podle D.Vodáčkové):

- **Situační krize**, kde hlavními faktory jsou *ztráta a její hrozba* (blízcí, zdraví, omezení činnosti atd.) *změna a její hrozba* (rozvod, stěhování, zaměstnání atd.) a *volba* (životní partner, volba povolání atd.).
- **Tranzitorní krize** - přechodové stavy do další fáze vývoje lidské osobnosti.
- **Krize zrání** - pramenící z nezvládnutí jednotlivých tranzicí a naplnění očekávaných vývojových úkolů.
- **Neočekávané traumatizující události** (úmrtí, nehody, přírodní katastrofy atd.).

Ve vztahu k víře jsou to situace, které mohou posílit, ale také oslabit víru. Někdy může nezvládnutá těžká životní situace přinést natolik závažné pochybnosti o Bohu, že ve výsledku může způsobit odpadnutí od víry. Proto zvláště v těchto situacích bude nutná moudrá a

citlivá pastýřská péče. Pro ni bude zásadní kvalitní příprava, protože doprovázení lidí v životních krizích je velmi náročné, a je třeba udělat maximum pro co nejvyšší kvalitu pastýřské služby: *„Je třeba určité přípravy na tuto činnost jednak v obecné rovině, ale též specificky na některé konkrétní krizové situace, jichž ve skutečnosti existuje velké množství.“*

Pastorace v těchto situacích je asi nejnáročnější formou pastorace vůbec. Lidé přicházejí s otázkami „proč?“, na které nemůžeme poctivě odpovědět, protože odpověď neznáme. Zvláště u nevyléčitelných nemocí, či úmrtí blízké osoby, je to asi nejtěžší. Lidé se nás často ptají, a my jim nemůžeme smysluplně odpovědět. *„Mnohdy se stává, že nejvlastnější důvody pro specifické životní krize nám na této zemi zůstávají utajeny.“* Veškeré případné „chytré odpovědi“ proč to Pán Bůh dopustil, totiž mohou napáchat velikou škodu na víře dotyčných. Při pastoraci lidí v náročných životních situacích musíme být opatrní v tom, co říkáme, a to především v našem neverbálním projevu. Stačí špatně řečená věta, úsměv v nevhodnou chvíli, projev toho, že se nudíme, či nás bolest klienta moc nezajímá a ztratíme důvěru klientů.

Tato pastorace je asi nejtěžší, protože se v ní setkáváme s lidmi, kteří jsou díky psychické zátěži podrážděnější, skeptičtější vůči povzbuzení, skleslejší atd. Jsou v nestandardní situaci, a proto se nechovají standardně. Musíme se tedy připravit na to, že i vedení případného rozhovoru se bude odehrávat jinak. *„V takových situacích nás doprovází neefektivnost v práci, úzkost, hněv, znechucení, zármutek, nebo i vina.... Někteří reagují i přes poskytnutou pomoc neadekvátně, stahují se do iracionálních fantastických představ, vzdávají se v beznaději nebo se začínají chovat sociálně nepřijatelným způsobem.“*

U této formy pastorace nemá smysl řešit nějaké hlubší a dlouhodobější pastorační cíle. Je vhodnější raději zůstat u naslouchání a doprovázení. Právě vypjatější psychický stav je překážkou vůči dalším tématům nad rámec toho, co dotyčný prožívá. Je tedy dobré si další témata nechat na dobu, kdy bude klient emočně stabilnější. Ideálně až do doby, kdy krizová situace pomine, životní okolnosti se alespoň částečně stabilizují, a bude možné otevřít další témata.

Přesto můžeme druhé povzbudit k tomu, aby přijali od Boha sílu danou situaci zvládnout i přes to, že neznají příčinu svého trápení. Povzbudit je k tomu, aby se ve svém trápení s Bohem raději spojili, než šli proti němu, protože nikdo jiný jim stejně nemůže dát potřebnou sílu to zvládnout (1 ko 10:13). Naší rolí bude často pouze naslouchat, mlčet a dávat najevo ochotu být s dotyčnými v jejich utrpení. Poradenská složka pastorace se pravděpodobně omezí na praktickou pomoc ohledně lékařské a sociální péče, či zařizování pohřbu apod. Pro tyto pastorační situace bude vhodná znalost krizové intervence. Tedy i základní znalost oborů, které se v obvyklých těžkých životních situacích objevují, aby bylo možné poskytnout základní poradenství a faktickou pomoc.

Přes obtížnost pastorace v těžkých životních situacích je důležité dotyčné doprovázet, protože naše nepřítomnost a nezájem ve chvílích nejtěžších jsou pro dotyčné těžko

pochopitelné. Znamenají pro ně zranění, která se pak projevují v oslabení důvěry vůči nám, popř. vůči Bohu. I přes náročnost této služby můžeme výrazně pomoci tím, že projevíme skutečný zájem o problémy klientů alespoň kvalitním nasloucháním. Službě v těžkých životních situacích se nevyhneme, protože lidé očekávají, že v tom budeme s nimi.

Nutná bude schopnost empatie. Zde asi nebudou vhodní ti, kdo rádi mluví a vyučují, ale spíše ti, kdo umí naslouchat, být zticha a řešit praktické věci. Tato forma pastorační práce nebude úplně vhodná pro „Boží advokáty“ a ty, kdo neunesou nestandardní jednání druhých lidí. Vhodný zde bude člověk naslouchající, který unese to, že se druzí nechovají tak, „jak se sluší“, chovají se jinak, a mají pochybnosti.

4.3. VNĚJŠÍ IMPULS

Někdy nemusíme tušit, že je třeba někoho navštívit. Proto jsou důležité i impulsy zvenčí. Pastorační pracovník je někdy upozorněn druhými lidmi, že je třeba někoho navštívit, či s někým promluvit. Např. v situaci, kdy někdo má v nemocnici svého blízkého, který nechce obtěžovat své okolí a je mu hloupé žádat o návštěvu. Takto vzniklá situace může být dobrá v tom, že pastorační pracovníci mohou projevit zájem o lidi nad rámec očekávání. Byť někdy o těchto situacích neví právě proto, že dotyční si chtějí zachovat určité soukromí. Např. pokud jde o nemoc, či lékařský zákrok, za který se dotyční stydí a nejsou rádi, že o tom ví ještě někdo další.

Někdy je iniciativa třetích stran spíše úkolováním pastoračních pracovníků bez skutečného zájmu o dotyčné lidi. Častým impulsem jsou také věci kázeňského rázu, neboli hříchy, o kterých dotyční oznamovatelé ví. Jenže neumí, nebo nechtějí nepříjemnou situaci řešit a proto do řešení rovnou vtahují pastorační pracovníky. Ti se pak dostávají do hloupé situace, protože jednájí na základě „udání“, aniž by sami situaci pořádně znali.

Velikou pomocí může být v případě vtažení do kázeňských problémů třetí stranou biblický princip, který vede k tomu, aby hříchy řešili na prvním místě ti, kdo o nich ví (Mt 18:15). Pastorační pracovník tedy může vyzvat třetí stranu, aby byla tou, kdo jako první dotyčného napomene. Pokud třetí strana neuspěje, může pak do této situace vtáhnout další lidi (Mt 18:15-17) a může to být legitimní impuls pro zapojení pastoračního pracovníka.

Tato iniciativa třetích stran nebývá úplně šťastná, protože návštěva pastoračního pracovníka bývá někdy brána jako zrada ze strany toho, kdo ho o celé situaci informoval. Dotyční často vnímají tento zásah do své situace jako neschopnost přímého jednání ze strany těch, kdo jejich životní situaci vyrazili. Tedy alespoň v případě hříchů, a často i náročných životních situací, jako jsou např. finanční potíže, riziko rozvodu apod. V tomto ohledu je velikou výhodou to, pokud dané křesťanské společenství funguje na bázi přirozených vztahů a přirozeně takové situace zachytí a řeší včas.

Pastorace na základě impulsu od třetích stran není vůbec jednoduchá právě proto, že jsme vtaženi do něčeho, co jsme sami nevěděli a máme to řešit. Máme k dispozici jen zprostředkované informace a jdeme řešit život někoho, kdo nás do svého života nezval. U takto vzniklé zakázky čelí pastorační pracovníci očekávání zadavatelů. V případě kázně často existuje očekávání, co se má dít: napomenutí hříšníka, kázeňská opatření apod. Pastorační pracovník tak kromě jiného čelí i nepříjemnému tlaku očekávaných výsledků.

Je však ještě další vnější impuls pastorace, a tím je sám Bůh. Příkladem může být pastorace krále Davida ze strany proroka Nátana, který ho šel napomenout na Boží popud (2 S 12:1). I to je něco, co pastorační pracovníci zažívají - jakési prorocké puzení od Boha s někým mluvit. Někdy ví, o čem mluvit dopředu, jindy pouze ví, s kým mluvit. To podstatné se pak ukáže během rozhovoru. Tato služba je ideální, protože na rozdíl od někdy pochybných lidských zakázek je Boží povolání ke konkrétním lidem motivováno skutečným zájmem o člověka. Oproti lidským zadavatelům, kteří nám jen dají úkol a očekávají určité výsledky, je Bůh tím, kdo je v tom skutečně s námi.

Boží vedení je však něčím velmi subjektivním, a je možné své pohnutky a myšlenky vydávat za Boží vůli. Proto je třeba pracovat s vlastními motivy (viz. kap. 3), a učit se rozeznávat Boží hlas od hlasů jiných. Rozhodně je z pastoračního hlediska lepší být poslán za člověkem Bohem, který dotyčného miluje, než být poslán člověkem, který může pouze chtít, abychom někoho napomenuli a „srovnali ho do latě“.

4.4. VLASTNÍ AKTIVITA KLIENTŮ

Kromě zmiňovaných příčin, které nás vedou za klienty, přicházejí lidé se svými problémy za pastoračními pracovníky sami. Vlastní iniciativa klientů je velmi dobrou příčinou pro vznik pastýřské služby. Impuls přichází od nich samotných. Sice to úplně nezapadá do konceptu biblického pojetí pastýřské péče, ale přesto... Máme totiž šanci sloužit někomu, kdo touží po pastorační službě. Něco řeší, a sám nás do svého života zve. Pastorační pracovník už tedy není samozvaným, či najatým hostem, ale tím, kdo je zván samotným klientem.

Lidé přicházejí z nejrůznějších důvodů. Někdy jsou před nimi zásadní životní rozhodnutí, ve kterých potřebují radu a modlitbu. Někdy hledají své duchovní povolání, volí školu, či životního partnera apod. Někdy si uvědomují pokřivenost některých oblastí svých charakterů a opakující se problémy, které jejich charakter vyvolává. Někdy jsou osloveni skrze kázání Božího slova, četbu Písma, či jiné formy Božího jednání. Bůh se jich dotýká, a oni na to reagují.

Bez ohledu na to, co lidi přivádí k pastoračním pracovníkům, jde o ideální příležitost k pastorační službě. Jsou to vzácné okamžiky v jejich životě, které je třeba moudře využít. Možná je jejich aktuální potřeba pouhou špičkou ledovce, který jim působí problémy. Tím

pádem se zdroj problémů bude projevovat znovu a znovu. Je to možnost jim nabídnout otázky pro přemýšlení o zdrojích aktuálních problémů, a tudíž i případnou návaznou pastorační službu. Ne proto, abychom si „zajistili práci“ na dalších několik měsíců, ale abychom je vedli do hlubšího vztahu s Bohem, s druhými a se sebou samými. Můžeme vzbuzovat zvědavost a touhu poznat víc, namísto poskytování pouhé úlevy od akutních bolestí. Můžeme využít touhy lidí po pastorační službě k něčemu ještě lepšímu, než co sami očekávají.

Obdobně můžeme pozvat lidi do hlubšího obecnství s Bohem: pomoci jim nevidět jen úzkou perspektivu aktuální životní situace a možnou úlevu a řešení, ale nasměrovat je ke zdroji požehnání - k samotnému Bohu. V tomto ohledu lze využít aktivity klientů k tomu, abychom je vedli dál. Někdy nám klienti samozřejmě neumožní vést je dál. Pokud je to však možné, je dobré nesplnit pouze jejich zakázku, ale pomoci jim zahlédnout širší souvislosti, a dopřát jim tak více pokladů z Božího požehnání a možností, které Bůh lidem nabízí. Někdy stačí dobrá provokativní otázka, někdy svědectví o tom, jak Bůh jedná v životech dalších lidí. Je škoda se snížit na úroveň jakýchsi lékařů, kteří vyřeší konkrétní akutní problém, ale nevyřeší zdroj a pacienti se jim objeví v ordinaci znovu a znovu. Cílem pastorační služby je přeci jen víc, než pouhá úleva od akutní bolesti, nebo vyřešení konkrétního problému. Ve vztahu s Bohem jde o víc, a pastorační pracovník by na to neměl zapomínat. Jinak se z něj stane ten, za kým lidé přicházejí znovu a znovu pro úlevu, pomoc a povzbuzení, ale nikdy se nenaučí sami přicházet ke „zdroji živých vod“ (Jr 2:13). Toto vše však nezáleží pouze na nás, ale i na ochotě a spolupráci klientů.

4.5. SVÁTOSTNÉ PŘÍLEŽITOSTI

V životě církve je řada příležitostí k pastorační službě v rámci bohoslužebného života církve. Např. požehnání dítěte, příprava ke křtu, či členství v církvi, apod. Příležitostí, kterých lze využít, je opravdu hodně. Uvedené příležitosti poskytují obrovský prostor pro pastorační službu.

Např. příprava na křest je jedinečnou příležitostí k pastorační službě, protože se několikrát setkáváme s těmi, kdo se na křest připravují. Jsme v roli těch, kdo je vyučují a zároveň je připravují na plný vstup do vztahu s Bohem a církví. *„Každý křest, jak dospělého, tak dítěte, je příležitostí a závazkem kazatelské a pastorační služby.“*

Příprava na křest může probíhat jak ve skupině, tak s jednotlivci. Obě formy mají své klady. Skupinová křestní příprava má svou dynamiku, a poskytuje možnost různých zkušeností a pohledů jejich dalších účastníků, které mohou klienta posunout jinak, než individuální příprava ke křtu. V osobní přípravě ke křtu je naopak větší prostor pro osobnější témata a především pro zpověď.

Obě formy mají společné to, že nějakým způsobem formují lidské životy. V rámci přípravy ke křtu se probírají základy víry. To určitým způsobem konfrontuje víru budoucích křtěnců s tím, čemu vlastně věří oni sami, a proč. Mohou si uvědomit křehké oblasti své víry. Např. pro některé křtěnce je problematické přijímat Boha jako Otce, chápat závažnost hříchu, přijímat odpuštění atd. Všechno to jsou úžasné pastorační momenty, protože neřešíme s klienty pouze konkrétní problém, ale máme šanci s nimi probrat témata, která sami možná vůbec neřeší. Pro jejich budoucí vztah s Bohem jsou to věci zásadní. Můžeme s nimi řešit klíčová témata jejich osobního života víry. Nikoliv jen pouhé teologické katechetické definice, ale oblasti, které jsou, či mohou být pro daného křtěnce zásadní. Např. utrpení, zkoušky, pocity, Boží věrnost, nedokonalost církve atd.)

Stejně tak i příprava na manželství je úžasnou příležitostí k pastorači, protože řešíme životy dvou lidí, kteří chtějí spojit své životy. Mají však odlišné rodiny, ve kterých vyrostli, odlišná očekávání a jiné osobnosti. Objevování případných slabín jejich vztahu a učení se s nimi pracovat, je sice náročné, ale pokud daný pár získá k pastoračnímu pracovníkovi důvěru, snadněji se pak v pastorači pokračuje i během manželství. Je dobré přípravu k manželství nepodceňovat, protože se setkáváme s daným párem několikrát. To nám umožňuje budovat základ pro další pastorační službu v průběhu společného života tohoto manželského páru.

Samostatnou kapitolou je zpověď. Nezávisle na tradici je vyznání hříchů jedinečnou možností zbavení se zátěže hříchu. To je v rámci biblicky nastaveného rámce pastýřské péče velmi zásadní moment. Lidé si uvědomují to, že Boha neposlouchají. Chtějí si svůj vztah s Bohem dát do pořádku bez ohledu na to, zda mají strach z nevyznaných a neodpuštěných hříchů, nebo zda jim jde o obnovu vztahu s Bohem.

4.6. SHRNUÍ

To, co je příčinou pastýřské péče, do značné míry ovlivňuje průběh pastorače, i vhodnost jednotlivých pastoračních pracovníků pro konkrétní zakázky.

Ten, kdo je orientovaný na vztahy, bude rád chodit po návštěvách a nebude mít pocit, že se vnucuje. Bude dobrý v kontaktu s rodinami a pracovat i ve skupinách. Naopak nemusí být dobrý v pastorači orientované na úkoly.

Někdo bude typově spíše terapeutem, a bude mu vyhovovat práce s klienty, kteří přicházejí sami. Tady se budou lépe cítit introverti, kterým naopak nebude vyhovovat aktivní vyhledávání klientů, či skupinová práce. Budou dobří v řešení konkrétní individuální zakázky.

Někdo jiný bude dobrý v pastorači, která má podobu krizové intervence. Bude skvělý v naslouchání a poradenství v praktických oblastech. Bude dobrý v potřebě řadu věcí nekomentovat a raději mlčet. Nebude mít potřebu někam lidi vést, ale naopak bude tím, kdo provází a podpírá.

Ti, kdo jsou orientováni na vyučování, budou naopak milovat nejrůznější svátostné příležitosti, u kterých se vyučování očekává. Rádi budou vyučovat základům víry. Budou také vhodní pro klienty, kteří řeší pochybnosti ohledně víry, či sami přicházejí s otázkami víry, na které hledají odpovědi.

Celkově již samotné příčiny pastýřské péče ukazují, že jde o poměrně pestrou směs situací, pro které je vhodnější tým pastoračních pracovníků, protože si lépe rozdělí službu podle toho, kdo je pro danou oblast vhodnější v rámci svého zaměření a obdarování atd.

5. TYPY PASTORACE Z HLEDISKA OBSAHU A ČASU

Pastorace je doprovázením člověka v určitém časovém rámci. Proto je důležité si na začátku pastorační služby, či pastoračního vztahu uvědomit, do jakého časového rámce s klienty vstupujeme. Zda jde o pastýřskou péči krátkodobou, či dlouhodobou. To je poměrně důležité, protože se mohou lišit vzájemná očekávání. Někdy vstupujeme do konkrétní situace, kdy nepočítáme s pokračováním služby, ale naši klienti ano. Jindy můžeme chtít udržovat konkrétní službu i nadále, ačkoliv klient očekával pouze jednorázovou pomoc pro danou situaci. Proto je vhodné se zeptat, jaké je očekávání z druhé strany, abychom se nevnucovali, či se naopak předčasně nestáhli tam, kde je touha jít společně dál, a naše stažení se ze služby by mohlo být vnímáno jako nezáměr, či nedostatek vnímavosti.

Někdy však nevíme ani my, ani klient, jestli vše začne a skončí jedním rozhovorem, nebo společně zjistíme, že by bylo dobré pokračovat dalšími setkáními. Někdy si naopak můžeme myslet, že půjde o dlouhodobou službu, ale pak narazíme na to, že po probrání, či dokonce vyřešení některých problémů, už není potřeba v setkáních pokračovat. Možná proto, že na případné pokračování pastorační služby dozraje čas později.

5.1. KRÁTKODOBÁ - ŽIVOTNÍ KRIZOVÉ SITUACE

O pastorační v zásadních životních situacích jsem pojednával v kapitole 4.2. U této formy pastorace bude mnohé probíhat především v první fázi samotné životní krize v řádu dnů, maximálně týdnů. Služba pastoračního pracovníka se často omezí na psychosociální krizovou intervenci. Tedy zjišťování potřeb a pomoc při jejich naplňování - ideálně v součinnosti s klienty, jejich blízkými a lidmi, kteří jsou schopni zajistit potřebnou podporu a pomoc. Spíše to bude o doprovázení a naslouchání, než o duchovním poradenství.

Pastýřská péče často přijde na řadu později, kdy už nebude situace akutní, a bude možné se v klidu k některým věcem vrátit. U této formy pastorace to bude od pastoračního pracovníka vyžadovat zvýšený zájem a péči v prvních fázích krize. Často i větší časovou náročnost.

5.2. KRÁTKODOBÁ - BĚŽNĚJŠÍ SITUACE

Krátkodobá pastorační péče řeší zpravidla jen jeden problém. Je jedno, na základě čeho tato krátkodobá služba vzniká. Zda jde o to, s čím přišel klient sám, nebo o čem jsme s ním chtěli mluvit, nebo na co jsme byli upozorněni třetí stranou. Zda jde o témata víry, vztahů, zdraví, nebo čehokoliv dalšího. Tato setkání nepočítají s delším časovým rámcem. Krátkodobá pastorační péče, která není zapříčiněna životními krizovými situacemi, řeší řadu témat bez zásadní časové naléhavosti.

Pokud přichází iniciativa ze strany klientů, nejsou nuceni řešit to, co je netrápí, nebo co řešit nechtějí. Pro klienty, kteří rádi řeší konkrétní situace, a naopak nemají zálibu v pravidelných pastýřských návštěvách, je to dobrá možnost vyhledat pastorační službu. Sami přinášejí téma, které chtějí řešit. Některým lidem je příjemnější, když mají svobodu pastoračního pracovníka využít pouze tehdy, když sami chtějí. Třeba proto, že nemají rádi rozhovory, ve kterých se snaží pastorační pracovník téma sám najít, nebo proto, že nechtějí čekat na setkání v rámci běžné pastorace.

Pokud přichází iniciativa ze strany pastoračního pracovníka (i zprostředkovaná třetí stranou), tak zpravidla kvůli konkrétnímu důvodu. Ví, jaké téma chce probírat, a proč. Má také určitou představu o časovém rámci pastorační služby. Zda půjde např. o jednorázové povzbuzení, či napomenutí, nebo o další momenty, které nevyžadují delší čas.

U těchto krátkodobých zakázek je nutné si s klientem vyjasnit očekávání. Pokud např. očekává, že jeho letité manželské problémy vyřešíme během několika setkání, je to naivní. On sám je zodpovědný za vývoj svého manželství a proto nemůže očekávat, že teď za něj jeho manželství vyřešíme během jednoho setkání. Proto je potřeba si vyjasnit časový rámec i obsah už během prvního setkání. Pastorační pracovník musí být do určité míry tím, kdo celý proces s klientem vyjasňuje a vede, aby nedocházelo ke zmatkům. *„V každém krátkém, časově omezeném přístupu je poradce zodpovědný za řízení obsahu i procesu setkání.“*

Klient si musí od začátku uvědomit, že samotný zdar pastorace je výhradně v jeho rukou. Záleží na jeho míře otevřenosti, upřímnosti, a ochoty ke změně. Proto je třeba právě u této formy pastorace klienta povzbudit k tomu, že míra úspěchu záleží především na něm. Pastorační pracovník ho bude pouze doprovázet a pomáhat mu k cílené změně. I sebelepší služba ze strany pastoračního pracovníka však nemusí být klientem přijata a zapracována do každodenního života. *„Rolí farníka je rozkrývat problém z nejrůznějších úhlů doporučených pastýřem s maximální možnou mírou otevřenosti a upřímnosti... rolí pastýře je naslouchat, soustředit se a vést celý proces, zatímco vnímá jak farníka, tak Ducha svatého.“*

Nereálná očekávání klienta v zázračné schopnosti pastoračního pracovníka mohou vyústit nejen v nespokojenost, ale i ve sdílení klientovy nespokojenosti dalším lidem, a tím pádem v oslabení důvěry v kompetenci pastoračního pracovníka u druhých. Proto je vhodné si na začátku nastavit to, kdo je za co zodpovědný, a nastavit reálná očekávání.

Výhodou krátkodobé cílené pastorace je jasně vymezené téma a čas. *„Jak poradce, tak klient znají od počátku konečný počet setkání. Od prvního kontaktu se krátí čas, a poradce i klient jsou nuceni soustavně pracovat a držet směr a cíl.“*

Při jasně vymezené zakázce obě strany ví, jaké téma budou řešit bez ohledu na to, kdo s iniciativou přišel. Pastorační pracovník má jasnou zakázku, kdy se nezabývá spoustou dalších témat, jako např. při běžných návštěvách. Může tedy s konkrétním člověkem jít do větší hloubky, protože téma je jasně vymezeno.

U krátkodobé pastorace je výhodou i jakási měřitelnost splnění zakázky. Např. zakázka „Nevím, na jakou školu jít“, nebo „Nevím, jak řešit konfliktní vztah s kamarádem“, je dobře měřitelná. Výhodou je i to, že jak pastorační pracovník, tak klient vidí, jak se zakázka vyvíjí. Mohou dělat průběžné hodnocení dosavadního pokroku, a upravovat průběh pastýřské péče, aby bylo možné se dostat k vytoženému cíli. A to jak během jediného, či několika setkáních.

5.3. DLOUHODOBÁ CÍLENÁ

Některé věci nelze uspokojivě vyřešit během několika setkání. Některá témata vyžadují sama o sobě více setkání. Někdy je to dáno osobností klienta, který potřebuje více času. Někdy dojde na více setkání proto, že se při prvním setkání objeví další věci, které s hlavním tématem úzce souvisí, a je třeba se jimi zabývat.

Výhodou dlouhodobé cílené pastorace je možnost lépe chápat větší šíři osobnosti klienta, vnímat nejrůznější souvislosti, které při krátkodobé pastoraci zůstávají skryté. Daný problém se tedy dá řešit komplexněji. Na stranu druhou může toto vidění souvislostí přinášet pokušení vést druhé k jakési dokonalosti - snahu vyřešit všechny jejich problémy. I proto je dobré si společně vymezit rámec zakázky, abychom nechtěli doprovázet dotyčného celý život, a neměli snahu z něj udělat „dokonalého člověka bez problémů“. *„Úkolem pastorace není vše řešit a vyřešit, ale spíš dopomáhat k lidsky důstojnému zvládnání situace a doprovázet - třeba i v té nejděší a mlhavé perspektivě - do Božího království.“*

Jednoho dne stejně budeme muset klienta propustit s tím, že v jeho životě není vše dokonalé, či uzdravené. Cílem však není naše péče, ale klientova zodpovědnost za vlastní život a samostatnost. Proto si i sám pastorační pracovník musí vyřešit to, co je jeho odpovědností, a co je odpovědností klienta, a především co už je v Boží režii a nikoliv v té lidské. Neboli umět včas podstoupit.

I v dlouhodobé péči je dobré si během počátečních setkání vytvořit zakázku. *„V dlouhodobé péči bude cíl méně jasný, ale občas to může být velikou pomocí“*. Bezcílné pastorační rozhovory totiž mohou suplovat přirozené vztahy. Pastorační pracovník bude uvázán ke konkrétnímu člověku kvůli něčemu, co může dělat i někdo jiný. Pokud totiž klient spíše touží jen sdílet to, jak se má atd., tak je pastorační pracovník nahraditelný kýmkoliv, kdo je schopen naslouchat a mít o klienta zájem. Pastorační pracovník je přeci jen odborníkem ve svém oboru, a pokud bude mít podobných bezcílných klientů několik, tak nebude mít příliš času na další lidi, kteří by jeho odbornou pomoc potřebovali mnohem více.

Aby tedy byl pastorační pracovník smysluplně využit v rámci své odbornosti, je dobré si co nejdříve určit cíl dlouhodobé zakázky. Zda je to nějaký měřitelný cíl, ke kterému budeme společně směřovat. Bez jasného cíle hrozí to, že jak klient, tak pastorační pracovník, mohou časem prožívat určitou frustraci z toho, že se společně nikam neposouvají, a jejich setkávání nemá větší užitek. Proto je důležité se domluvit na tom, kam společná cesta povede, a

v jakém bodě může skončit. Jinak se setkání snadno zvrhávají v povídání o aktuálních problémech a pocitech, které přímo neřeší hlavní problém. *„Jak u krátkodobé, tak i u dlouhodobé pastorace je třeba, aby byl pastorační pracovník do určité míry direktivní. Neboli aby setkávání vedl a klienta směřoval směrem k vytouženému cíli.“*

S tím souvisí i potřeba revidování průběhu zakázky, která pomáhá udržovat cíl a pomyslný konec společné cesty. Oba tak mají možnost kdykoliv zrevidovat průběh celého procesu, a domluvit se buď na změně jeho průběhu, či dokonce na jeho ukončení. Především v případě, že iniciativa k dlouhodobé pastýřské péči vychází zvenčí, a klient o ni nemá zájem. Nebo naopak pastorační pracovník vidí, že díky určitým komplikacím na straně klienta se celá péče mívá účinkem. Jasná domluva na začátku je pomocí v tom, že oba nejsou rukojmím jednoho vůči druhému. Mají svobodu společnou cestu ukončit, či změnit její směr.

Otázkou u dlouhodobé pastorace je však to, nakolik je schopen ji pastorační pracovník konat sám. Zvláště v situacích, které mohou vyžadovat odbornou pomoc. Např. při psychických problémech, závislostech atd. William Willimon k tomu píše: *„Jen málo pastýřů má potřebný čas, nebo trénink k zapojení se do hlubšího poradenství, tj. poradenství přesahujícího více než šest setkání. Jako dobré pravidlo se ukazuje to, že většina z nás pastorů by se nikdy neměla zabývat dlouhodobým poradenstvím. Hlavní dovedností pastoračního poradenství je znalost a ochota předat vážně trpící lidi dlouhodobější psychoterapii a psychiatrické péči.“*

To je podnět k zamyšlení, protože někdy se jako pastorační pracovníci opravdu můžeme snažit řešit něco nad rámec našich možností. Obdobně k tomu podotýká Dan Drápal: *„Když se po několika schůzkách nehneme z místa, a nemáme-li potřebnou jistotu, že chyba „není na straně přijímače“, jednoduše konstatují, že asi nejsem povolán k vyřešení tohoto konkrétního případu.“*

U dlouhodobé pastorace, která má jasný cíl, je tedy otázkou, kdo ji skutečně může poskytovat tak, aby byla klientovi pomocí. Záleží samozřejmě na tématu, které s klientem řešíme. Někdy totiž dlouhodobost práce s klientem může být dána např. tím, že není sám natolik silný, či zodpovědný, a proto je třeba ho doprovázet delší dobu. Ale je pravdou, že pokud řešíme s klienty něco, co je nad rámec našich kompetencí, je vhodné je předat odbornější péči, nebo někomu, kdo v dané oblasti má potřebné zkušenosti, či obdarování.

5.4. DLOUHODOBÁ NECÍLENÁ

Pastorace bez jasného cíle je ve své podstatě běžnou pastorcí. Zaměřuje se především na vztahy, a nikoliv na problémy. Sami pastorační pracovníci jsou součástí církve a přirozeně mají vztahy s lidmi ve svém společenství. Navíc by měli mít zájem o další lidi bez ohledu na své vlastní bližší vztahy.

Tato forma pastorace poskytuje obrovský prostor pro laickou službu. Dlouhodobé vztahy jsou něčím, co je běžné, a co nevyžaduje pastorační odbornost. Zájem o druhé by měl být v církvi zcela přirozený. *„Základem křesťanské péče o duši je ta nejméně specializovaná*

forma - přátelství nabízené jedním křesťanem druhému.... Prostě se starají o ty, které milují. Přátelé, kteří rozumí ideálům křesťanského společenství, nabízejí jednu z nejdůležitějších forem křesťanské péče o duši.“ „Zdravé sbory staví na základech přátelství, které vytváří základ duchovního společenství prostřednictvím povzbuzování všech křesťanů k tomu, aby k sobě nacházeli cestu ve vztazích pastorační péče.“

Církev je dobré vyučovat v tom, že všichni jsou schopni si poskytnout alespoň základní péči prostřednictvím zájmu o druhé, nasloucháním, praktickou pomocí atd. Farář, či další pastorační pracovníci nejsou jediní, kdo mohou udržovat vztahy. Ani nemohou být těmi, kdo suplují základní roli společenství v mezilidských vztazích. Odborná péče by měla zůstat pro situace, kde laická péče není dostatečná s ohledem na svou neodbornost. V ideálním církevním společenství by mělo být jasné, že za pastoračním pracovníkem chodí lidé tehdy, když mají problém, který vyžaduje odbornou péči... kde i sebelepší laický přítel má své limity a nemůže pomoci tak dobře jako odborník.

5.5. SHRUTÍ

Časový rámeček i obsah pastorační práce je natolik pestrý, že bude opět vyžadovat více pastoračních pracovníků. Někdo je orientován na krátkodobé úkoly, a budou mu vyhovovat jasně definované krátkodobé zakázky. Někdo se neorientuje na úkoly, ale na vztahy, a raději bude druhé doprovázet delší dobu i bez jasně definované zakázky.

Z hlediska obsahu se někdo nebojí vstupovat do života druhých lidí v těžkých životních situacích. Pro někoho je to naopak veliký problém, protože si v krizových neví rady s tím, jak druhým dobře sloužit.

Někdo bude mít rád zakázku ukončenou bez ohledu na to, jestli není potřeba dotyčnému klientovi věnovat více času. Jiný pastorační pracovník naopak bude chtít řešit problém komplexněji a nespokojí se s vyřešením dílčího problému.

6. TYPY PASTORACE Z HLEDISKA CÍLE

I přes rozdělení pastýřské péče podle nejrůznějších kritérií je dobré přemýšlet o tom, co je cílem naší pastorace. Někdy začneme pastoračně sloužit konkrétnímu klientovi a vlastně ani netušíme, kam s ním jdeme. Ani klient někdy netuší, kam vlastně potřebuje jít. Vidí jen momentální potřebu, nebo něco prožívá. Pokud neznáme cíl, tak klienta sice doprovázíme, ale vlastně nevíme kam. Nikam ho nevedeme a společně tak bloudíme.

Zvláště důležité je přemýšlet o cílech pastorace z hlediska smyslu pastýřské péče ve vztahu k Bohu - neboli majiteli těch, o které pečujeme. Zda je skutečně naším cílem sloužit lidem proto, aby jejich víra mohla být pevnější, mohli lépe zvládat nejrůznější problémy, a jejich život víry celkově vykazoval známky zrání.

Proto je dobré si uvědomit, za jakým účelem do konkrétního pastoračního vztahu, či zakázky vstupujeme. O co nám vlastně jde? Vyřešit jeden konkrétní problém? Překonat životní krizi? Nebo něco víc? Možná to, co děláme, vůbec není pastorační, ale udržováním společenských vztahů. Možná jsme natolik antropocentricky orientováni, že nemáme chuť naše vztahy zatěžovat jakýmkoliv cílem. Možná máme řadu kontaktů s lidmi jen proto, abychom dlouhodobě vykazovali činnost. Na mnoho let tak máme plný kalendář, a lidé mají pocit, že o ně projevujeme zájem. Přitom však nejde o čas využitý v jejich skutečný prospěch.

K tomu se samozřejmě přidávají již uvedené motivace z 3. kapitoly. Cílem může být navázání klienta na vlastní osobu, potřeba moci a kontroly nad lidmi, zajištění si práce na další roky, uklidnění našeho svědomí, naplnění našich potřeb apod. Je důležité znát sebe samé. Pomůže nám to si ujasnit, o co nám v pastoraci jde, a proč ji vlastně děláme. Od motivací se totiž budou odvíjet zásadním způsobem i cíle naší pastorace a tedy pastorace samotná ve svých metodách, časovém rámci atd.

6.1. VZTAH S KLIENTEM

Je-li cílem vztah a nikoliv pastorace, může to být oboustranně milé. Takový vztah se zbytečně nezatěžuje nároky pastorační péče. To je velmi dobrý cíl např. tam, kde chceme pracovat s někým, kdo je celkově nepřístupný změnám. Dlouhodobý vztah mu může pomoci získat důvěru a postupně otevírat svůj život. Jako dočasný cíl je to velmi dobré.

Pokud je však vztah trvalým cílem, může to být vážný problém. Přeci jen se těžko slouží někomu, s kým chceme být zadobře. Těžko mu budeme sdělovat něco, co by úplně nechtěl slyšet, protože by to náš vztah ohrožovalo. V důsledku můžeme mlčet k jeho životu, a nechat ho hřešit, bloudit a vzdalovat se Bohu... nebo v lepším případě alespoň nekomentovat jeho pasivitu ve vztahu k jeho povolání, službě v církvi apod.

Jako krátkodobý cíl jsou tedy vztahy dobré, ale z dlouhodobého hlediska je třeba vidět zásadnější momenty toho, proč vůbec pastýřskou službu děláme. Na stranu druhou... bez vztahů nejde pastýřská služba dělat příliš dobře. Potřebujeme mít lidi rádi, aby nám o ně šlo.

6.2. ŘEŠENÍ PROBLÉMU

U pastore, která má jasnou příčinu a obsah, jde většinou o vyřešení problému. Nezáleží na tom, co je příčinou pastýřské péče. Cíl je jasný, a lze se k němu dobrat. Např. překonání životních krizí, vážnějších problémů (vztahy, zdraví apod.) jsou jasně vytyčené oblasti pastorační služby. Klient jde spolu s námi ke konkrétnímu cíli. Někdy je to věc jediného rozhovoru, jindy jde o delší období. V momentě dostatečného vyřešení problému, či změně okolností, tato konkrétní zakázka končí. Už nejsme potřeba, a život klientů zpravidla plyne dál. Minimálně do výskytu dalšího problému, ve kterém možná budou potřebovat naše doprovázení.

Tento přístup je asi nejčastější formou pastore bez ohledu na to, kdo dal k této pastoraci podnět. Zda klient, my, nebo třetí strana. Tento přístup může být problematický tam, kde je příliš orientován pouze na člověka. Problém se v antropocentrickém pojetí jeví jako něco nežádoucího v životě člověka. Veškeré úsilí je věnováno odstranění problému - neboli jakéhosi vetřelce v jinak poklidném životě klienta. Jde o obnovu původního dobrého stavu bez problému. Je-li klient stabilizován a problém odstraněn, pak je spokojen.

Práce pastoračního pracovníka se pak může podobat práci lékaře, za kterým se chodí pouze tehdy, když se objeví zdravotní problémy. Pacient se nechá vyšetřit, dostane léky, doporučení pro dobu léčby, a odchází. Za nějakou dobu se jde ukázat, zda se léčba vydařila a zdravotní problém byl odstraněn. Pokud ne, přicházejí další vyšetření a další formy léčby, dokud není stav pacienta uspokojivý, nebo se se svým stavem nesmíří.

Je otázkou, zda tento přístup nevede díky zaměření na pomyslně bezproblémový život k vážnějším problémům. Takto orientovaná pastore totiž může sama o sobě přinést pochybnosti o Bohu jakožto někom, kdo člověku komplikuje život svými nároky, nebo nereaguje na modlitby za návrat do bezproblémového stavu: *„Pastýřská péče není pouze o péči o lidi tam, kde se nacházejí, ale je o spolupráci s Bohem za účelem jejich posunu na nové místo.“*

Pokud však cílem není člověk, ale Bůh, je úkolově orientovaná pastore naprosto legitimní. Poskytování pastýřské péče za účelem prohloubení klientova vztahu s Bohem je v souladu se zásadním cílem pastýřské péče. Jakákoliv „drobnost“, která se neřeší, totiž může přerůst ve vážný problém, který může ohrozit víru daného člověka. Proto je důležité tyto konkrétní věci řešit. Může jít o otázky víry, pochybnosti, podporu v rozhodnutích pro chození po Božích cestách, hledání naplnění Božího povolání, reflexi vlastní služby, či vztahů v církvi atd. *„Nový život v Kristu musí být povzbuzen a povzbuzován. Forma pastoračního poradenství zaměřená na řešení problému se konkrétně zaměřuje na posunutí klienta vpřed do nového života.“*

Tímto způsobem je možné pracovat jak v krátkodobých, tak dlouhodobých pastoračních vztazích. Zaměřujeme se na konkrétně nastavený cíl a jeho splnění. V takto pojaté pastýřské péči nehrozí bezcílné bloudění. Jde o velmi častou formu pastorační péči, kdy pastorační pracovník i klient mají jasno v tom, proč vůbec dochází k pastýřské péči. Je zde jasná zakázka odstranění toho, co je považováno za problém. Tato forma pastorační péči zároveň podporuje klientovu odpovědnost za svůj život: *„Přístup zaměřený na řešení problému podporuje pozitivní změnu prostřednictvím důrazu na výsledek a pečlivě popsanou vizi cesty k tomuto výsledku. Zaměřuje se na silné stránky a schopnosti klienta.“*

6.3 NÁSLEDOVÁNÍ KRISTA

„Mnozí křesťané, kteří mají věčný život, nemají plný život na zemi. Pastorační doprovázení může takovýto stav buď zcela zvrátit, nebo alespoň vylepšit. Touhou a modlitbou věřícího pastoračního pracovníka je, aby se každý člověk stal učedníkem Pána Ježíše Krista a mohl se těšit z plného života.“

Slova Pavla Procházky berou pastýřskou péči jako zaměření se na Boha - na smysl života víry. Procházka se nespokojuje s tím, že díky pastýřské péči je člověku lépe. Očekává něco víc: následování Ježíše Krista.

Tento pohled není ničím novým. Když si Ježíš povolával své učedníky, tak to Marek popisuje následovně: *„Ustanovil jich dvanáct, aby byli s ním, aby je posílal kázat a aby měli moc vymítat zlé duchy.“* (Mk 3:14n). *„Zavolal k sobě zástup s učedníky a řekl jim: „Kdo chce jít se mnou, zapři sám sebe, vezmi svůj kříž a následuj mne.“* (Mk 8:34)

Oba texty jsou ve velikém rozporu k humanisticky laděné společnosti. Centrem těchto textů není člověk a jeho blaho, ale Kristus. Kristus nepovolává lidi do bezproblémového života, ale k následování. Cílem následování není ten, kdo následuje, ale ten, kdo je následován. *„To, co Ježíš po svých učednících vyžaduje, není (v první řadě) soukromé uctívání jeho osoby, ale spíše spolupráce na jeho „věci - zvěstování Boží vlády mezi lidmi slovy i skutky.“*

Učednictví je něco, k čemu je církev povolána. Nemá vytvářet společenství klientů, ale společenství Kristových učedníků: *„Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky.“* (Mt 28:19). Učedníci jsou ti, kdo se od Krista učí žít jako on. Ti, kdo ho následují. To je něco, co není možné tam, kde je cílem klient spokojený nezávisle na Bohu. Pokud je cílem pastorační péči jen spokojený člověk, pak učednictví řešit nebudeme. Navzdory humanistické orientaci soudobé církve je však učednictví, neboli následování Krista něčím, co nelze pominout. Jak píše Dietrich Bonhoeffer: *„Drahá milost je evangelium, které musíme stále znovu hledat, dar, o který musíme prosit, dveře, na které musíme tlouci. Je drahá, protože volá k následování, je milostí, protože volá k následování Ježíše Krista.“* *„Protože Ježíš je Kristus, má plnou moc povolávat a žádat poslušnost pro své slovo. Ježíš volá k následování ne jako učitel a vzor, nýbrž jako Kristus, Syn Boží.“*

Toto je druhý a zcela zásadní rozměr pastýřské péče - pomáhat lidem následovat Krista. V kontextu biblického obecného pastýřství je základem všeho vztah mezi pastýřem a ovce - následování: „*Moje ovce slyší můj hlas, já je znám, jdou za mnou*“ (J 10:27). Nejde o spokojený život bez pastýře, ale o spokojený život právě díky pastýři. Proto je následování Krista tím zcela zásadním cílem pastýřské péče.

V praxi je to podstatné téma, protože pokud se v církvi neprojektuje následování Krista, a nejsou k němu vedeni i druzí, pak církvi žalostně chybí zralí křesťané a služebníci. Proč? Protože církev je plná klientů, o které je pečováno, ale sami se nestávají těmi, kdo by mohli sloužit druhým. V tomto ohledu je současná doba zaměřená na člověka poměrně nepřejná následování Krista. Pastorace je dnes často orientovaná především na obnovení poklidného života klienta, společné hledání odpovědí na otázky klientů apod. Velmi často jsou to však témata, která řeší klient, nebo témata, která řeší klientovo okolí. Např. to, aby si klient dal do pořádku své vztahy, které narušují jeho rodinu, společenství církve apod. Do určité míry opět důraz na dobré fungování lidského života a mezilidských vztahů. Málodky jde o témata, která se týkají prohlubování vztahu s Bohem.

Jako pastorační pracovníci potřebujeme odvahu vést naše klienty dál. Pomoci jim jít nad rámec jejich vlastních životů a problémů. Můžeme se pokusit s nimi otevřít otázku Božího povolání, užitečnosti jejich života apod. Odvádět jejich pozornost od sebe k Bohu a okolnímu světu, motivovat je k tomu, že život je o něčem víc. *“Křesťanská odpovědnost je rozměrem uřednictví, který odráží péči a vstřícný postoj k druhým. Zdravý křesťan přebírá odpovědnost za jiné, a tato odpovědnost se projevuje jeho ochotou plnit jakýkoli úkol, který pomáhá druhým.”*

Krásným příkladem je v tomto ohledu Mojžíš. Díky své neúspěšné snaze zachránit svůj lid, se z něj stal pouhý host v jiné zemi. Ustrašený člověk, bez faktické snahy pokusit se svému lidu pomoci. Do jeho života však nakonec vstoupil Bůh a povolal si ho do služby jako toho, kdo se do Egypta vrátí a vyvede odtamtud svůj národ. Mojžíš nakonec poslechne, a stává se z něj ten, kdo skutečně svému lidu pomůže a zachrání ho z otroctví. Nebýt Božího setkání a povolání, pravděpodobně by dožil v Midjánu se svou rodinou, svými strachy. Izraelci by dál otročili v Egyptě a postupně mizeli z povrchu zemskeho. Ale díky setkání s Bohem a jeho povolání do služby, se oprostil od svého života a byl svobodný k tomu být požehnáním pro druhé.

Pastorace může vést lidi k následování, protože je to možné a dokonce žádoucí. Nejen pro to, že by se to mělo, ale proto, že následování Boha dává větší smysl, než život zaměřený pouze na své já. Ale je třeba citlivosti, kdy přicházet s otázkou „něčeho víc“. Neboli kdy nadhodit otázku objevování toho, co má pro dotyčného připraveno Bůh. Možná nebudeme my sami v důsledku těmi, kdo klienty povedou dál. Možná je povede dál někdo, kdo je dobrý v oblasti vyučování. Přesto je to často na nás, abychom lidem ukázali, že křesťan by neměl spotřebovat svůj Bohem darovaný život sám pro sebe, ale že je tady i pro druhé.

Do určité míry se církev potřebuje vrátit k tomu, co píše apoštol Pavel: „*Nepatříte sami sobě. Bylo za vás zapláceno výkupné.*“ (1 Ko 6:19n) „*Vybízím vás bratří, pro Boží milosrdenství, abyste sami sebe přinášeli jako živou, svatou, Bohu milou oběť. To ať je vaše pravá bohoslužba. A nepřizpůsobujte se tomuto věku, nýbrž proměňujte se obnovou své mysli, abyste mohli rozpoznat, co je vůle Boží, co je dobré, Bohu milé a dokonalé.*“ (Ř 12:1n)

To je něco, co potřebujeme znovu objevit. Jinak se práce pastoračního pracovníka příliš neliší od práce psychoterapeuta, či pracovníka jiných pomáhajících profesí. Řešíme lidské problémy, obnovujeme stav relativní pohody, či zbavujeme lidi toho, co jim brání žít „šťastný život“. Ale tam vše končí. Oč úžasnější je právě poselství Písma o tom, že se nemusíme točit kolem sebe, ale naopak objevovat smysl života v orientaci mimo sebe. Zajímavě o tom píše židovský filosof a teolog Martin Buber, který poukazuje na to, že člověk může vše (včetně samotného Boha) pouze spotřebovávat. Neboli vše kolem sebe pouze používat pro sebe: „*Kdo zná svět jako něco, z čeho je třeba mít užitek, nezná ani Boha jinak.*“

6.4. SHRUTÍ

U cíle pastorační práce narazíme na to, že ne každý pastorační pracovník bude směřovat klienty k hlubšímu vztahu s Bohem. Péče o potřeby se však jeví jako nedostatečný cíl. Jak píše Greg Oden o potřebách v souvislosti s rolí farářů: „*Tím, že byla pastýřská péče přesunuta na profesionály, se z pastorů stali lidé, kteří pouze reagují na nastalé potřeby. Nicméně jak péče o lidské potřeby souvisí s „vystrojováním svatých k dílu služby“?*“

Zvláště v oblasti následování bude důležité to, aby pastorační pracovník nebyl pouze odborníkem ve svém oboru, ale sám byl tím, kdo Krista následuje. Vedení k následování proto není služba pro každého. Někteří pastorační pracovníci budou skvělí v běžné pastorační práci, jiní budou skvělí v řešení konkrétních problémů. Ale pokud by se snažili vést další křesťany k následování Krista, mohl by z toho vzniknout pouze tlak na výkon, posvěcení, viditelné změny, hlubší zbožnost atd. Chyběl by tomu však osobní příklad a zápal pro Krista.

Horlivý následovník Krista naopak nemusí být vůbec ideální tam, kde jsou cílem „pouhé“ vztahy, protože bude mít potřebu vést lidi dál. Nebude také vhodný pro klienty, kteří nic neřeší, nechtějí se nikam posouvat a stačí jim to, co mají.

I u samotných cílů pastorační práce je potřeba zapojení více lidí, protože díky svému založení se bude lišit to, k čemu budou vhodní. Ani v tomto rozdělení tedy nelze pastorační práci ponechat na jediném člověku.

7. NÁSTROJE PASTORACE

Kromě mnoha jiných aspektů je důležitým momentem v sebereflexi vlastní pastorační služby i to, jaké nástroje budeme v pastoraaci používat. Styl a obsah naší pastoraace ve velké míře určuje jak samotný obsah pastoraace, tak to, co je nám blízké, a co naopak příliš nezvládáme. Pastoraace je opravdu velmi široký pojem, a tak se v něm budeme setkávat s mnoha rovinami: „*Můžeme konstatovat, že všechny pastorační koncepty musí obsahovat tři základní dimenze či perspektivy: teologicko-biblickou (protože se jedná o pastoračně-teologické koncepty), psychologicko-terapeutickou (pracujeme s lidmi), sociologicko-politologickou (pracujeme s lidmi v sociálních vazbách).*“

7.1. NASLOUCHÁNÍ

„Nasloucháním umožňuji tomu, komu naslouchám, splnění jednoho z jeho přání: najít někoho, komu by se mohl s něčím svěřit.“

Naslouchání je dovedností, kterou neumí každý. Vnímat klienta, skutečně naslouchat, pokládat rozvíjející otázky a neztrácet pozornost není snadné. Někteří lidé naslouchají snadno a rádi, a jsou velmi empatičtí. Někomu dělá naslouchání problém. Např. pro nezájem o lidi, pro nesoustředěnost, či pro potřebu poučovat a vyučovat.

Překážkou v naslouchání může být přílišná profesionalizace způsobená jak teoretickou odborností, tak mnoha zkušenostmi. Některé příběhy a lidské osudy se zdají jasné, a tak pastorační pracovníci mohou mít tendenci okamžitě aplikovat řešení, namísto toho, aby klienta pořádně vyslechli. Obdobné je to i u klientů, jejichž příběhy se podobají příběhům jiných klientů. Díky tomu máme tendenci recyklovat předchozí zkušenosti jejich aplikací na dalšího člověka s podobnou „diagnózou“. Některé příběhy mohou být skutečně velmi podobné. Přesto platí, že každá lidská bytost i situace jsou originální.

Pokud pastorační pracovníci radí, aniž by skutečně vyslechli klienta (a on měl pocit, že byl skutečně vyslechnut a pochopen), ztrácíme jeho důvěru. Pokud má totiž pocit, že nebyl vyslechnut a pochopen, a už mu jsou udíleny rady, tak nebude mít chuť se námi nechat doprovázet. Proto musí být naslouchání centrem naší služby, protože nám otevírá dveře k pochopení druhého. Jinak budeme jako někteří lékaři, kteří jsou pověstní tím, že píší recept, sotva pacient vstoupí do ordinace.

Proces naslouchání navíc není o tom, že nám klient něco vypráví, a když své vyprávění ukončí, tak už mluvíme jen my. Proto je třeba i v další části pastoračního rozhovoru dávat prostor dotyčnému člověku, aby mohl do rozhovoru vstupovat a upřesňovat svůj příběh. „*Aktivní naslouchání se vyznačuje určitou iniciativou. Není jen slyšením, ale i viděním. Není jen přijímáním informací, ale i pokusem o jejich zpracování do určitého přehledu a smysluplného obrazu... Není jen zachycováním všeho, co partner řekl, ale zároveň i pokusem o vedení partnera k hlubším a podstatnějším věcem, případně k většímu nadhledu a rozhodnutí.*“

Naslouchání není snadnou disciplínou. Někdy jsme unaveni, někdy řešíme vlastní starosti, někdy jsme zahlceni záplavou slov, či chaotičností a nepochopitelností sdílených slov, či naopak velmi sporou komunikací. Ale i s tím lze nějak pracovat. Pro ty, kvůli kterým pastorační konáme, je jejich kvalitní vyslechnutí velmi zásadní.

7.2. PORADENSTVÍ

Pastorační služba často nezůstává u naslouchání. Lidé si přicházejí pro radu a praktickou pomoc. Řeší nejrůznější problémy, svou víru, mezilidské vztahy a někdy i praktické potřeby. Poradenství se tedy často odehrává na rovině duchovní, psychologické a sociální. Žádnou z těchto složek nelze úplně vyzdvihnout, protože každá situace a klient jsou originální.

Tím podstatným, čím se liší pastorační služba od jiných typů poradenství, je *duchovní poradenství*. Lidé někdy řeší otázky víry. Nerozumí Božímu jednání ve svém životě a potřebují sdílet své pochybnosti. Ptají se, proč Bůh jedná tak, jak jedná. Někdy to vychází z toho, že Bůh jedná jinak, než by čekali. Někdy to ale vychází ze špatného pochopení Písma, či jeho zásadní neznalosti. V roli duchovních poradců tedy budeme potřebovat znát Písmo - co Písmo skutečně požaduje, či zaslubuje, a co ne. Proto někdy povedeme lidi k tomu, aby sladili svou víru s tím, co Písmo skutečně říká, a nebyli tak zklamáni tím, že něco není v souladu s jejich očekáváními, která jdou nad rámec Písma. Pro pastoračního pracovníka bude nutné se zásadním způsobem orientovat v Písmu, aby mohl poskytnout kvalifikovanou pomoc v oblasti obsahu Písma a duchovního poradenství.

Často má pastorační služba především u cílené pastorační služby ráz *psychoterapie*. Někdy se obě disciplíny propojují díky podobnostem práce s klienty. Tato podobnost není náhodná, protože církev není odtržena od ostatních pomáhajících disciplín, které pracují s člověkem. *„Jak náboženství, tak psychoterapie se týkají růstu a celistvosti, postojů, pocitů a chování lidí. Obojí vyžaduje sebepochopení. Obojí formuluje teorie o obecné povaze člověka a determinantách jeho chování.“* Jak dodává David Benner: *„Současné křesťanské poradenství vyrostlo vedle obecného psychologického poradenství. Některé formy křesťanského poradenství se více podobají moderní psychoterapii, než historické křesťanské péči o duše.“*

Samozřejmě - někdy se psychoterapie a pastorační služba dávají do protikladu díky absenci křesťanské víry. Někdy se psychoterapie bere dokonce jako ďábelský nástroj, díky kterému církev spoléhá na lidskou moudrost a odvrací se od biblické pastorační služby. Oba názory rozhodně stojí za uvažování a hlubší zkoumání.

Přesto... v pastorační péči se určitým způsobem dostáváme k hlubším rovinám lidské osobnosti a hlubším příčinám aktuálního stavu. Tam už si často nevystačíme s praktickou teologií, protože se dostáváme do hlubin lidské duše, kterou zkoumá právě psychologie. Lidská duše je velmi složitá, a ryze laický přístup může být na škodu. Zvláště tam, kde bychom např. chtěli vše řešit Písmem (které řadu věcí neřeší), či v horším případě jakousi

církevní zkratkovitou moudrostí. Někdy např. mohou mít naši klienti psychické poruchy, které bychom mohli přehlížet, nebo je považovat jen za jakousi podivnost, či démonické působení. Znalost psychologie je proto v pastoraaci velikou výhodou, protože si můžeme snadněji povšimnout určitých problémů, které je třeba řešit jiným způsobem, než biblickým poradenstvím. Velikou pomocí je i znalost širší škály terapeutických přístupů, které je možné použít jako inspiraci v pastýřské službě. Proto není od věci se nechat inspirovat a vzdělávat se v oblasti psychologie. Velmi užitečné jsou např. principy párové terapie, rodinné terapie, a již zmíněné psychologické přístupy (KBT, existenciální terapie, gestalt terapie apod.)

Je však dobré nezůstat na rovině psychologie, ačkoliv také pracuje s duší člověka. Pokud bychom zůstali jen na rovině psychologie a jejích metod, pak bychom zbavili pastoraaci toho zásadního. Psychoterapii totiž chybí duchovní přesah v podobě jasně definované víry v Ježíše Krista. *„Zatímco hlásání víry (byť třeba implicitní) do pastoračního rozhovoru patří, v psychoterapeutickém rozhovoru ho lze považovat za cizí, případně nedovolený prvek.“*

Častou oblastí je *poradenství sociální*, protože lidé řeší nejrůznější problémy, kterými se zabývá oblast sociální práce (práce, bydlení, finance atd.) Existují samozřejmě nejrůznější zdroje informací, a jsou k dispozici právní a občanské poradny. Přesto se jako pastorační pracovníci setkáváme s praktickými potřebami našich klientů. Zvláště tam, kde sloužíme mezi lidmi ohroženými sociálním vyloučením. Např. služba mezi Romy často naráží na oblast financí, bydlení, dávek apod. Tito klienti očekávají, že jim nějak poradíme. Mají k nám důvěru, a obracejí se na nás s tím, co je trápí. Stejně tak služba bezdomovcům, či lidem závislým, často obsahuje témata sociálního poradenství. Základní přehled v oblasti sociální práce je prospěšný, protože jsme schopni poskytnout klientům alespoň obecnou orientaci v problému. Byť v důsledku stejně budeme směřovat klienty na konkrétní úřady, či nejrůznější organizace, které jim poskytnou odborné sociální poradenství a konkrétní služby na profesionální úrovni. Přesto je velikou pomocí, když se alespoň základně vyznáme např. v dluhové problematice, abychom nepředávali zavádějící informace a klienty neděsili, nebo naopak nevedli k bezstarostné pasivitě.

7.3. PÍSMO

Ačkoliv se pastoraace a psychoterapie ve svých metodách někdy hodně podobají, jde o dvě různé formy práce s člověkem. Pastoraace se liší od psychoterapie právě svým duchovním přesahem. *„Pokud říkáme, že Ježíš Kristus je odpovědí, a pravdy Písma lidi osvobozují, tak by měla být tato základní přesvědčení plně integrována do praxe křesťanského poradce.“*

Písmo je pro biblicky nastavený obsah a cíl pastýřské péče tím základním.

Pastýřská péče se zabývá na prvním místě vírou - vztahem s Bohem. Jde o doprovázení a podporu v situacích, které by mohly věřícího člověka odvádět od Boha. Díky tomu se samozřejmě řeší i běžné situace, protože ty mohou dost výrazně poznamenat klientovu víru. Je-li tím hlavním cílem pastoraace klientova víra, pak je právě Písmo tím zásadním nástrojem a zdrojem pastoraace.

Jak poznávat Boha jinak a lépe, než skrze Písmo? Jak si uvědomovat falešná očekávání, nebo naopak nároky z Boží strany jinak, než skrze Písmo? Jak lépe chápat, jaký vlastně Bůh je, než skrze Písmo? Jak hledat odpovědi na některá etická dilemata, než prostřednictvím Písma? Máme-li lidi vést k Bohu, pomáhat jim od něj neodcházet a podporovat jejich duchovní život, pak to nejde bez Písma.

Boží slovo dodává naději, ukazuje směr, inspiruje, napomíná a povzbuzuje. *„V nejtěžších chvílích svého života si uvědomujeme, jakou pomocí a jakým darem jsou nám slova Písma svatého“* Boží slovo totiž obsahuje řadu ujištění a zaslíbení, o která se lze opřít, a na kterých lze začít znovu budovat naději. Jak píše žalmista: *„Světlem pro mé nohy je tvé slovo, osvěcuje moji stezku.“* (Ž 119:105).

Jednou z potřebných dovedností pastoračního pracovníka tedy bude právě znalost Písma. Na tomto místě je třeba vyzdvihnout odbornost pastoračních pracovníků v oblasti teologie - znalost souvislostí jednotlivých textů a komplexní pohled Písma na zásadní pastorační témata. Neboli vyhnout se laickému „myslím si“ tam, kde k danému tématu Písmo podává jasné informace. U méně jasných, či neřešených témat to samozřejmě nejde. Tam však máme k dispozici tradici církve, která zpravidla nabízí určité pochopení daného problému.

Určitým rizikem při používání Písma v pastoraci je svévolný výběr textů, které pak pastorační pracovník může prezentovat jako „Slovo od Pána“, a napáchat tak v životě klienta škodu. Pokud nekriticky povzbuzuje tam, kde je naopak potřeba napomenutí a náprava, může to klient vnímat jako Boží potvrzení svého špatného jednání. Klient pak může jednat špatně na základě toho, že mu to z Písma poradil pastorační pracovník díky své teologické neobornosti pod vlivem momentálních pocitů.

Naopak tam, kde je třeba dodat milost, naději a posilu, může tvrdé slovo vyvolat dojem, že Bůh daného klienta nemiluje, a naschvál mu ničí život. Takovéto nevhodné zacházení s Písmem může oslabit jeho víru.

Pastorační pracovník by měl Písmo znát a dávat pozor, jak s ním zachází. Rozhodně by se měl vyhnout tomu, aby přinášel konkrétní texty Písma jako „Slovo od Pána“. Přeci jen lze z Písma vyvodit při jeho špatné znalosti leccos. Je lepší, aby se klientovy případné rozpaky z přečteného textu neobracely proti Bohu, ale raději proti pastoračnímu pracovníkovi. Vždyť cílem pastorační služby není dobrý vztah s námi, ale dobrý vztah s Bohem.

Kromě této informační roviny Písma v pastoraci, kdy Písmo samo o sobě ukazuje směr, dává hranice, napomenutí a povzbuzení, je tu i další rovina. Bůh se nějakým způsobem svým Slovem lidí dotýká. Z pouhé teologické informace se stává něco živého, co k lidem promlouvá ještě na jiné, než rozumové úrovni.

„Pastorační péče a poradenství jsou legitimními součástmi křesťanské služby, protože poskytují Božímu Slovu jedinečnou příležitost, aby promlouvalo do specifických životních situací člověka, který hledá pastýřskou pomoc.“

7.4. MODLITBA

Druhým základním momentem, který odděluje pastorační práci od psychoterapie, je modlitba. Ta je důležitá především v samotné přípravě na setkání s klientem:

„Poradce by se měl na pastorační přípravě především prostřednictvím modliteb za sebe a za své klienty.“

Modlitby za sebe i za klienty přinášejí větší citlivost na Boží vedení během samotné pastorační práce. Někdy lépe pochopíme klientovu situaci, napadnou nás vhodnější otázky, směřování pastoračního rozhovoru atd. Proto je pro pastorační práci zcela zásadní právě modlitba, protože skrze ni se setkáváme s Bohem, který nás chce v naší službě vést. Není dobré spoléhat pouze na své zkušenosti a znalosti, protože můžeme jednat stereotypně na základě určitých podobností příběhů jednotlivých klientů, či na základě teoretického studia. Modlitba nás vede k závislosti na Bohu, protože my skutečně dotyčného člověka neznáme tak dobře, jako Bůh. Kvůli prospěchu klienta je důležité se spojit s Bohem v modlitbách. Jak píše Dan Drápal: *„Pastorační práce bez modlitby a bez přímlyby je do značné míry ztráta času. Je to Bůh, který může způsobit podstatné změny v životě člověka, nikoliv pastor.“*

Někdy jsou modlitby součástí samotné pastorační práce. Za ideální stav je často považováno to, když pastorační pracovníci hlasitou modlitbou pastorační rozhovor otevírají a ukončují. Je však vhodné zvážit, zda je v konkrétní situaci hlasitá modlitba tím nejlepším, co máme dělat. Někdy totiž může být hlasitá modlitba zcela nevhodná s ohledem na místo, situaci i stav klienta. Proto je vhodné se klienta zeptat, zda by naši hlasitou modlitbu uvítal, či nikoliv.

Pokud během rozhovoru nebude prostor k hlasité modlitbě, máme jako pastorační pracovníci možnost se modlit během rozhovoru v duchu, a zůstat tak v kontaktu s Bohem. *„Počítání s Bohem v terapeutickém procesu je tím, co odlišuje křesťanské poradenství od sekulárního poradenství. Křesťanští poradci ví, že bez Krista nic nezmohou (viz. Jan 15:5)“*

I přes to, že není vždy na místě hlasitá modlitba, je modlitba opravdu nezastupitelnou součástí pastorační práce. Něco se při ní děje mezi Nebem a Zemí. Bůh se prostřednictvím modliteb nějakým způsobem dotýká lidí. Jako pastorační pracovníci se dostáváme do situací, kdy vidíme, že nic nezmůžeme, a jsme bezmocní v poskytnutí efektivní pomoci klientovi. Potřebujeme klienta předložit Bohu, aby On byl tím, kdo se ho dotkne a vstoupí do jeho života. A to i přes to, že nějakým způsobem počítáme s tím, že celá naše služba má nějakou míru Božího požehnání, vedení a moudrosti.

Jako velmi přínosné se ukazují modlitby v průběhu pastoračního rozhovoru. *„Vhodné mohou být modlitby i během setkání. Může jít o přirozený výsledek určitého rozhodnutí, nebo závazku. Může se jednat např. o vroucí volání klienta po odpuštění...“* Když se s klientem dostaneme k určitému zlomovému okamžiku, je dobré, aby klient konkrétní věc rovnou předložil Bohu. Možná bude potřeba něco vyznávat, možná se otevřít Božímu odpuštění, či uzdravení. Každopádně je dobré navrhnout možnost uzavřít určité téma modlitbou, dokud je klient připraven, a ochoten danou věc řešit. Na konci setkání už může být situace úplně jiná,

a promeškáme tak jedinečnou příležitost. Průběžné modlitby navíc klientovi pomáhají si uvědomit, že tím, kdo mu pomáhá, je Bůh. Zároveň má rozhovor díky těmto modlitbám jasnější strukturu.

Specifickým druhem modlitby je modlitba se vzkládáním rukou. Jak díky lidskému dotyku během modlitby, tak díky něčemu, co lze rozumově těžko postihnout. Například moment, kdy je Saul zbaven své slepoty skrze vzkládání rukou a slova Ananiáše (Sk 9:17n).

Pastorační pracovník může být tím, kdo žehná klientovi, modlí se za něj, a nějakým způsobem tak zprostředkovává Boží dotek. Samozřejmě - modlitba se vzkládáním rukou je velmi specifická a vyžaduje oboustranný souhlas. Ne každému totiž musí být tato forma modlitby příjemná.

Vhodné jsou i domácí úkoly pro klienta ve formě modliteb za konkrétní oblast jeho života - aby klient chtěl v procesu pastorační práce pokračovat i sám prostřednictvím modliteb, a nebyl závislý pouze na pastoračním pracovníkovi.

7.5. SHRUTÍ

Obsah samotných pastoračních rozhovorů klade poměrně vysoké nároky na odbornost pastoračních pracovníků s ohledem na pestrost témat, se kterými za námi lidé přicházejí. Čím více budeme schopni ovládat jednotlivé nástroje, tím lépe. V praxi ale budeme narážet na to, že ne každý je schopen dobře naplňovat nároky jednotlivých oblastí. Většinou díky absenci potřebného vzdělání a ochoty se vzdělávat alespoň na rovině samostudia odborné literatury. Přesto je dobré nebýt jen odborníkem v duchovní oblasti pastorační práce. Pokud budeme pouze těmi, kdo naslouchají, poskytnou nějakou duchovní radu a pomodlí se, tak tím ztrácíme možnost sloužit širšímu spektru lidí s ohledem na potřeby, které je k nám přivádějí, nebo na které narážíme při běžné pastorační práci.

I Přes naši přípravu a studium, však těžko plně nahradíme práci odborníků v daných oblastech poradenství, které přímo nepatří do pastorační práce. Můžeme však být těmi, kdo poskytnou základní informace a nasměrují klienta na odborníka - především v oblasti psychiatrie a sociální práce.

Na stranu druhou je důležité neztratit jedinečnost pastorační práce právě díky duchovnímu rozměru pastorační práce. Pokud o tento rozměr přijdeme, tak jsme pouze jedněmi z poradců a terapeutů. Cílem pastorační práce není být odborníky na všechno, ale především odborníky na hlavní rozměr pastýřské péče - vztah s Bohem. Ostatní disciplíny jsou velikou pomocí, ale nemohou naši základní odbornost nahradit.

Jde-li o nástroje pastorační práce, pak i zde platí to, že je potřeba konat pastýřskou péči v týmu. Někdo bude dobrý v roli poradce, někdo bude dobrým učitelem Písma, někdo bude skvělý v modlitbách a naslouchání Bohu. Někdy bude potřeba klienta vyučovat s ohledem na to, co

řeší. Někdy bude důležité pouze naslouchat. Ne vždy tedy může jeden pastorační pracovník dobře zvládnout všechno. Není reálné očekávat, že každý bude umět dokonale ovládat uvedené nástroje.

8. TYPOLOGIE PASTORAČNÍCH PRACOVNÍKŮ

Každý klient je originál. I každý pastorační pracovník je originál. Není tudíž reálné očekávat, že všichni pastorační pracovníci budou schopni dobře používat celou škálu pastoračních přístupů a budou schopni pokrýt potřeby daného klienta. Pastorační pracovník není dokonalý. Potřebuje znát své silné stránky i svá omezení. Rozumět sám sobě, aby věděl, kým skutečně je, a mohl tak sloužit druhým právě tím, co k dispozici opravdu má, a co umí. Zároveň potřebuje znát i svá omezení, aby se nesnažil dělat něco, čím v rámci své osobnosti a dovedností opravdu nedisponuje. K lepšímu sebepoznání pastoračních pracovníků je dobré chápat svá specifika, vývoj své osobnosti do současné podoby atd.

8.1. SOCIALIZAČNÍ VLIVY

Osobnost člověka utvářejí nejrůznější faktory. Těmi zcela zásadními jsou socializační vlivy - neboli to, co člověka utváří ve vztahu k sobě samému, k okolí a ke společnosti. Utváří se jeho pohled na něj samotného i na druhé. Utváří se jeho role, i to, jak tuto roli zvládá, a jak jeho zvládání dané role hodnotí jeho okolí. Jaké byly jeho referenční skupiny, a jak tyto skupiny fungovaly. Především jak fungovala jeho rodina.

Pastorační pracovník není tabula rasa, na kterou se napíše teorie pastýřské péče, a on je pak uplatňuje v praxi. Není strojem, který lze naprogramovat, a funguje tak, jak má. Je to člověk s vlastní historií, která ho utvářela.

„Jádro toho, kým jsme, je tvořeno konkrétními událostmi a tím, jak jsme na ně reagovali. Jsme souhrnem toho, co jsme v životě zažili, a našimi reakcemi na tyto zážitky.“

Jaký obraz o sobě pastorační pracovník během života získal? Pokud byl přijímán druhými a dostalo se mu potřebného množství přijetí, potvrzení a milosti, bude možná hůře chápat lidi, kteří to měli opačně. Nebude mít potřebnou zkušenost, a nebude možná tolik vhodný pro lidi všelijak poničené svým okolím. Přesto může být určitým vzorem přijetí. Ten, kdo měl naopak velmi náročnou výchovu a prožíval v zásadních oblastech deprivaci, bude skvělý pro lidi zraněné svými rodinami a okolím. Bude je velmi dobře chápat. Zda je ale posune k uzdravení, záleží na jeho vlastním uzdravení.

Pokud pastorační pracovník zažíval během života mnohá zklamání ve spolehnutí se na druhé, může to vyvolávat určité reakce. Pokud už zná Boha natolik, že se na něj spoléhá, pak povede druhé k témuž. Bude je povzbuzovat k tomu, aby se nenechali odradit negativními zkušenostmi s lidmi, ale zkoušeli se spolehnout na Boha. Pokud je však pastorační pracovník opatrný nejen vůči lidem, ale i vůči Bohu, pak povede lidi spíše k závislosti na své vlastní osobě. Může totiž svá životní zklamání proměnit ve vnitřní závazek druhé nezklamat - být pro ně spolehlivým člověkem.

Řada lidí zažívá podmíněčnou „lásku“. Pokud byl takto poznamenán pastorační pracovník, může mít jeho pastorece stejné rysy. Může se dělat nedostupným, může podmiňovat pokračování své služby plněním úkolů ze strany klienta, může klientům vyčítat jejich neúspěchy, či „malou snahu“. Naopak pastorační pracovník, který zažíval skutečnou lásku, může být dobrým zprostředkovatelem milosti a bezpodmínečného přijetí. Tedy pokud si této výsady váží a ví, že to není všeobecný standard.

Socializačních vlivů je velmi mnoho a je třeba brát je vážně. Nějak jsme byli utvářeni, a někým díky tomu jsme. Byť máme svobodu i navzdory všem vlivům mít svobodu vlastní cesty. Jak píše sociolog Anthony Giddens: *„Skutečnost, že od narození až do smrti vstupujeme do interakcí s jinými, má určitě vliv na naše osobnosti, na hodnoty, které vyznáváme, i na naše jednání. Socializace však také pokládá základy naší vlastní individuality a svobody.“*

Pro pastorační pracovníky je důležité pochopit sebe samé – svůj vývoj a jeho vliv na jejich vztah s Bohem, a tím pádem na svou pastorační službu druhým lidem: *„Pokud v minulosti nebyly potřeby jednotlivce alespoň částečně uspokojeny jeho rodiči, vyvinuly se určité emocionální potíže, které se stávají překážkou pro uskutečnění Božího díla, kterým je obnova lidského srdce.“*

8.2. DUCHOVNÍ VLIVY

Je-li socializace procesem našeho začlenění do společnosti, pak i začlenění do církve a Božího království je obdobným druhem socializace. Jsme utvářeni církví, Bohem, naším vnímáním Boha atd. Církev může zásadním způsobem ovlivnit to, jak člověk vnímá sám sebe. Buď může podpořit sebepřijetí, nebo naopak sebesouzení, a s tím i přijetí druhých, či naopak jejich souzení. Církev je totiž zpravidla tou první a zásadní, kdo nám utváří naše pochopení Boha, naše místo v církvi a naše sebepochopení v duchovním rozměru našeho života.

Jak vlastně církev prezentuje Boha? Pastorační pracovník vyrůstající v prostředí laciné milosti nebude mít potřebu vést lidi k pokání a k radikální změně. Nepovede lidi k následování Krista. Bude především tím, jehož cílem bude spokojenost klienta, nikoliv Boží nároky vůči člověku. *„Laciná milost znamená milost jako zboží nabízené pod cenou, promrhané odpuštění, promrhanou útěchu, promrhanou svatost. V takové církvi si svět lacino přikrývá hříchy, jichž nelituje a jichž se naprosto nechce zbavit.“* Tento pracovník může být naopak vhodný pro ty, kteří vyrůstali v zákonickém prostředí, a potřebují Boží milost poznávat.

Pastorační pracovník vyrůstající v zákonickém prostředí bude jednat podobně jako člověk vyrůstající v prostředí podmíněčné „lásky“. Bude mít problém pochopit a přijmout milost, a také ji poslat dál. Bude zaměřen především na posvěcení, na dodržování Božích pravidel, na vedení lidí k poslušnosti, na výkon... Nebude mít pochopení pro hříšníky, nebude příliš dobrý pro lidi, kteří nemají tak rychlé tempo a takovou míru bezchybnosti, jaká se očekává. Pro lidi, co potřebují zažít přijetí a milost, nebude zcela vhodným služebníkem. Proto je pro pastoračního pracovníka zásadní pochopení a přijetí Boží milosti na základě Kristovy oběti:

„Na základě Kristovy smrti a bezpodmínečného přijetí mohou křesťané přijmout skutečné já, aniž by se uchýlili k farizejství a jeho odvádění od pravdy.“

Samostatnou kapitolou jsou nejrůznější pochopení Boha ze strany církve a pak i ze strany samotných pastoračních pracovníků. Jejich pochopení Boha může oscilovat od Boha velmi milujícího a vstřícného, po Boha velmi vzdáleného, tvrdého a trestajícího. Nebo od Boha štědrého a dávajícího, po Boha, který možná něco utrousí pouze pro ty bezchybné a velmi výkonné křesťany. V pastorační práci je to pak velmi znát, protože pastorační pracovníci mohou vést lidi jako ty, kdo všechno musejí zvládnout sami, protože Bůh jim opravdu pomáhat nechce. Nebo mohou naopak vést lidi k Bohu jako jediné pevné opoře a pomoci v jejich životě.

„Mnoho kněží, řeholníků a laiků navenek hlásá Boha jako dobrého Pastýře a milujícího Otce, zatímco v nitru je sužováno úzkostí a falešnými pocity viny a propadá „očistným nutkáním“. Jiní zase úzkostlivě lpí na „milém Bohu“ svého dětství, který jim pomáhal přežít ošklivé zkušenosti v rodině. Křesťanové se drží takzvaného „Boha-pomocníka v nouzi“ a neodvažují se tuto představu opustit a důvěřovat, že „pravý Bůh“ je zachytí a nenechá je padnout.“

8.3. DUCHOVNÍ OBDAROVÁNÍ

Jednou z možností určitého rozdělení pastoračních pracovníků a věřících lidí obecně, jsou duchovní obdarování, která jsou popsána ve 12. kapitole epištoly Římanům:

„Máme rozličné dary podle milosti, která byla dána každému z nás: Kdo má dar prorockého slova, ať ho užívá v souhlase s vírou. Kdo má dar služby, ať slouží. Kdo má dar učit, ať učí. Kdo dovede povzbuzovat, nechť povzbuzuje. Kdo rozdává, ať dává upřímně. Kdo stojí v čele, ať je horlivý. Kdo se stará o trpící, ať pomáhá s radostí.“
(Ř 12:6nn).

Duchovní dary jsou výbavou ke službě pro každého křesťana. Kromě těchto darů se objevuje i seznam povolání (apoštolé, proroci, evangelisté, pastýři a učitelé - viz.Ef 4:11) a také seznam projevů Ducha svatého (1 Ko 12). Existuje tedy určitá různost, kterou působí sám Bůh svými dary, povoláními a projevy. Tématem odlišnosti věřících lidí podle uvedených darů se důkladně zabývali manželé Don a Katie Fortune. Všimli si toho, v čem jsou si podobní lidé s určitými dary: *„Bohem svěřené dary jsou klíčem k pochopení toho, jakým způsobem přemýšlíte, jednáte, vztahujete se k druhým lidem a životním okolnostem, a co vás činí jedinečným člověkem, kterým jste.“*

Autoři tohoto výzkumu přinesli řadu zajímavých postřehů právě v oblasti odlišností jednotlivých křesťanů na základě jednotlivých typů jejich obdarování. Tuto duchovní typologii lze snadno přenést na pastorační pracovníky:

Pokud je pastorační pracovník Bohem obdarován darem vyučování, bude se hodně orientovat na poradenství. Bude vysvětlovat, přinášet nejrůznější rady, používat Písmo, či jiné zdroje informací, aby klienta poučil a vedl. Bude slabší v naslouchání a pravděpodobně v intuici, ale pokud dobře pochopí klientův problém, může mu dát dostatek vhodných informací a rad. Žel jeho slabinou bude to, že bude zpravidla horší právě v získávání informací, protože bude méně intuitivní.

Člověk obdarovaný prorocky bude úžasný v tom, že bude vnímat Boží impulsy a rozpoznání příčin klientovy situace. To je do jisté míry ideální stav získávání informací, protože Bůh zná klienta lépe, než on sám sebe. Slabinou proroků může být to, že do své služby neumí příliš zakomponovat „neduchovní“ obory, jako je psychologie, či sociální poradenství. Pokud mají navíc k lidem tvrdý přístup, tak mohou jednat s klienty poměrně autoritativně a vidět jejich problém černobíle. Klient pak může cítit tlak k okamžitému rozhodnutí změnit něco ve svém životě s tím, že pokud radu proroka neposlechne, tak vlastně neposlouchá Boha, protože prorokovo slovo bylo od Boha. Ale to platí jen v případě nezralosti pastoračního pracovníka obdarovaného prorocky. Zkušený a pokorný pastorační pracovník jedná citlivě.

Pastorační pracovník s darem povzbuzení bude velmi oblíbený u těch, kterým se nedaří, bojují s opakujícími se nezdary, hříchy apod. Také u lidí s nízkým sebevědomím, které je omezuje v rozvíjení vztahu k sobě, Bohu a okolí. Uvedená skupina lidí bude vyhledávat toho, kdo je povzbudí, bude o nich mít naději a bude pro ně oporou ve snaze o jakoukoliv změnu k lepšímu. Slabinou bude to, že lidé orientovaní na povzbuzení nebudou schopni dlouhodobě pracovat s těmi, kteří se nikam neposouvají a chtějí si jen popovídat a sdílet své trápení. Lidé s darem povzbuzení jsou ideální pro krátkodobé zakázky, u kterých jsou rychle vidět výsledky.

Naopak člověk obdarovaný darem soucitu bude skvělý pro doprovázení trpících. Nepotřebuje vidět výsledky, protože jeho cílem je doprovázení a nikoliv řešení problémů. Tito lidé jsou skvělí pro pastorační práci nemocných lidí a seniorů. Jejich slabinou je naopak to, že neumí druhé vést, protože jim stačí druhé doprovázet a ne je někam vést. Bude jim tak často chybět potřebná míra autoritativnosti pro vedení klientů. Nebudou důrazní ani v zadávání úkolů, které by klienty posouvaly k dalším možným krokům.

Lidé s darem praktické služby budou skvělí pro praktickou pomoc, či pro sociální poradenství. Budou umět poradit např. ohledně jednání s úřady, nebo budou dobří v praktické pomoci klientům. Jejich služba se bude často prolínat s diakonskou službou - neboli s církevní verzí sociální práce. Např. v závažné situaci nebudou tak dobří v duchovní pomoci, ale v praktické službě ano. Donesou jídlo, pohlídají děti atd. Slabinou bude právě to, co se týká lidské duše - duchovní a terapeutický rozměr služby. Pokud nebudou moci pro klienta dlouhodobě udělat něco praktického, budou frustrovaní.

Celkově je dobré si uvědomit, co je naším obdarováním, protože tím je do určité míry nastaveno naše vidění světa: „*Služebník přistupuje k realitě s otázkou: "Co mohu udělat,*

abych v dané situaci pomohl?" Neustále si všímá příležitostí ke službě druhým. Učitel hledá pravdu ve všem, s čím se setká... bude zkoumat, hledat a ověřovat. Povzbuzující uvidí příležitost povzbuzovat lidi ve všem, co dělají. Soucitný člověk pozná bolesti a rány, které je třeba uzdravit a bude vidět nekonečné možnosti k vyjádření lásky."

Naše povolání je něco, k čemu jsme povoláni, obdarováni, v čem jsme díky Bohu dobří, a co nám leží na srdci. Do určité míry naši pastorační službu ovlivňují duchovní dary podobně, jako naše typologie. Určují naše silné a slabé stránky, které je třeba respektovat. Na některé formy pastorační služby budeme vhodní, na některé bude lepší někdo jiný. Někdo bude skvělý na krátkodobou pastorační službu, někdo na dlouhodobou. Někdo bude skvělý na poradenství, někdo hlavně na naslouchání a modlitby.

Žel se do toho všeho promítají očekávání ze strany církve, především ohledně farářů a toho, co všechno by měli zvládat. Jak píše Mark Hanby: *„Ačkoli jeho dar daný Bohem nemůže fungovat v každé oblasti, často se očekává, že bude svému sboru kazatelem, poradcem, učitelem, správcem, prorokem, finančním úředníkem, teologem, generálním ředitelem a ještě více. Je naprosto nereálné vložit tuto rozmanitost odpovědnosti do rukou jediného člověka."*

Pak může farář dělat to, co skutečně není jeho obdarováním, protože se to od něj očekává. Může prožít celý život v naplňování těchto očekávání, a přitom pořádně nevědět, co je jeho darem od Boha. Může tím pádem suplovat řadu rolí, a tu svou nerozvíjet.

8.4. TYPOLOGIE

Originalitou lidí se zabývají nejrůznější typologie, které se snaží lidské odlišnosti kategorizovat a definovat. V rámci typologie existuje poměrně široká škála toho, jak zařadit jednotlivé lidi podle určitých kritérií. Jednou z typologií je poměrně známá a užívaná typologie MBTI (Jungova typologie rozpracovaná Briggs-Meyersovou).

Tuto typologii jsem si vybral proto, že pracuje s kategoriemi, kterou jsou zajímavé při určité kategorizaci vhodnosti pastoračních pracovníků pro různé typy pastorační služby. MBTI pracuje se čtyřmi kategoriemi:

- extroverze a introverze,
- smysly a intuice,
- myšlení a cítění,
- rozhodování a vnímání.

To jsou zajímavá kritéria, protože forma pastorační služby je z velké míry dána osobností pastoračního pracovníka v uvedených oblastech. Pastorační služba není pouhou metodou, kterou

Lze aplikovat totožně a účinně bez ohledu na to, kdo pastorační dělá. Podstatně záleží na typu osobnosti pastoračního pracovníka.

MBTI jsem zažil v několika sborech jako nástroj lepšího pochopení sebe sama a druhých. Vyučování této typologie spojené i s dotazníkovou sebezpoznavací částí probíhalo ve sborech, kde lidé naráželi na svou odlišnost. Necháпали, že druzí jsou jiní, než oni sami. V chápání, rozhodování, jednání... Tyto odlišnosti vedly k zásadním nepochopením a sporům. Uvedená typologie byla pomocí k uvědomění si toho, proč druzí jinak vnímají a reagují.

Pokusím se na základě typologie MBTI ukázat výhody, či slabosti, alespoň u dvou základních kategorií. Byť se tyto kategorie (podobně jako duchovní dary) objevují v různých kombinacích.

Extroverze - introverze

Extrovert bude lépe navazovat kontakty s lidmi. Bude spíše mluvit, než naslouchat. Často bude tím, kdo bude s lidmi rád, ale nebude tolik zvládat hlubiny lidské duše. Introvert naopak bude méně výřečný, ale dobrý v naslouchání a ve schopnosti se lépe vcítit do daného člověka. Sám však nebude lidi příliš vyhledávat. Pokud za ním ale lidé přijdou sami, bude schopen jim velmi dobře sloužit. Extrovert bude dobrý v aktivní pastorační práci - ve vyhledávání lidí, v návštěvách rodin apod. To naopak bude slabinou introverta, který si vyhledávání lidí nebude moc užívat, a návštěvy v rodinách pro něj nebudou tím ideálním, protože mnohem raději bude sloužit jednomu člověku. *„Hlavní zájem introverta je ve vnitřním světě konceptů a myšlenek, zatímco extrovert je spíše zaměřen na vnější svět lidí a věcí.“*

Získávání informací (smysly, intuice)

Smyslový typ bude postupovat podle toho, co mu klient sdělí verbálně. Bude si spojovat klientovy výpovědi s teoriemi a zkušenostmi, které zatím má. Bude hledat určitý systém, náznaky konkrétních skupin problémů, jejich příčin apod. Rozumově chápe příčiny a rozumově se je snaží řešit. Jeho výhodou bude systematickosti pastorační práce s klientem. Intuitivní typ nebude tolik spoléhat na rozumové procesy, ale bude se snažit klienta vnímat. Jak pocitově, tak v rovině jeho neverbálních projevů. Intuitivní typy tolik neřeší metody řešení daných problémů, ani jednotlivé pastorační přístupy, ale pracují s klientem podle toho, jak to cítí. Budou se více orientovat na Boží vedení, protože i to bude součástí jejich intuitivního získávání informací o klientovi.

Oba typy mají své výhody a nevýhody. Intuitivní typ může leccos vyčíst mezi řádky. To je ideál v případě, že klient sám sobě příliš nerozumí a není schopen svou situaci dobře popsat, popř. není ochoten sdělit vše potřebné. Může dobře vnímat právě to, co není vyřčeno. Tento typ může být naopak problematický tam, kde klient skutečně sám sobě rozumí a sděluje vše potřebné jasně a srozumitelně. Intuitivní typ přesto může jeho výpověď podcenit a hledat „skutečné příčiny“, které mu však klient dávno sdělil a jen potřebuje pomoc v doprovázení. Pokud má intuitivní pocit, že klient neříká vše, tak může docházet k matení klienta, či nedůvěře vůči tomu, co sděluje verbálně.

Rozumový typ má výhodu v tom, že bere vážně slova. Pokud jsou pravdivá a výpověď dostatečná, je schopen pracovat s tím, co mu klient sděluje. To je výhodou tam, kde klient sděluje vše a pouze potřebuje ze strany pastoračního pracovníka plnou důvěru v to, co mu sděluje. Rozumový typ však nepostřehne hlubší obsah sdělení, která vyžadují větší intuici. Oba typy jsou tedy důležité a ideálem je jakási kombinace intuice a rozumu. *„Komunikace s rozumovým typem by měla být ze strany intuitivního typu co nejlogičtější. Intuitivní typy si musí dávat pozor, aby neignorovaly fakta a důvody, které již rozumový typ uvedl.“*

8.5. SHRnutí

Každý člověk je nějakým typem osobnosti, což se promítá do všech oblastí života, včetně pastore. Nejsme stejní, a s touto růzností je důležité počítat, abychom nechtěli všechno od jednoho člověka. Pastýřská péče je velmi pestrá co do obsahu, forem, cílů, časovosti a především je různá již samotnou originalitou klientů i pastoračních pracovníků. Oba mají nějakou historii, která je utvářela. Oba mají nějakou osobnost. Oba prožívali socializaci společenskou i církevní, a to vše je třeba brát v potaz. Pastorační pracovník navíc ještě do těchto oblastí vstupuje se svým duchovním obdarováním, které ho také určitým způsobem formuje.

Jeden člověk skutečně nemůže dělat kvalitní pastýřskou péči vůči komukoliv právě pro uvedenou pestrost v mnoha ohledech. Pro jeden typ lidí bude skvělý, pro jiný takřka nepoužitelný. Nebude schopen mít potřebné pochopení pro všechny lidi a jejich problémy. Nebude schopen dokonale sladit svou osobnost s opačnými typy osobností. Jeho obdarování se nevyužije vůči všem typům pastorační péče. Jeho duchovní formování z něj udělá člověka vhodného jen pro část klientů. Zásadních odlišností je skutečně mnoho a chtít od jediného člověka, aby kvalitně zabezpečil pastýřskou péči, není reálné.

9. PASTORACE JAKO ÚKOL SPOLEČENSTVÍ CÍRKVE

Vzhledem k výše uvedeným rozdělením pastorační práce narážíme v praxi na to, že jako pastorační pracovníci jsme různí. Někomu vyhovují krátkodobé zakázky, jiný má rád dlouhodobé doprovázení. K tomu se přidávají i jednotlivé části průběhu pastorační služby a jednotlivé důrazy, které dělají z každého pastoračního pracovníka nezaměnitelný originál.

Bereme-li pastorační práci jako proces, který zahrnuje řadu přístupů a cílů, pak bude požadavky pastorační práce těžko naplňovat pouze jediný pastorační pracovník v rámci dané farnosti. Nebude schopen plně obsáhnout potřebu kvalitní pastorační služby pro různé lidi, situace a problémy, ani dělat všechny formy pastorační práce potřebné pro celou šíři pastorační služby. Bude narážet jak na limity své osobnosti, tak na limity svého zaměření, vzdělání a také obdarování. V něčem bude výborný, ale v něčem nebude schopen dostat potřebné kvality pro danou formu a obsah konkrétní pastorační práce. I přes sebevětší snahu nebude nikdy schopen být skvělým pastoračním pracovníkem pro kohokoliv, v jakékoliv životní situaci a v potřebném časovém rámci.

S ohledem na výše uvedené je vhodné uvažovat o modelech pastorační péče, které nepočítají pouze s rolí faráře.

9.1. PROFESIONÁLNÍ PASTORACE

V kapitole 2.4. (Pastorační práce v různých modelech církve) jsem již uváděl různost církevních pojetí ohledně toho, kdo by měl pastorační práci konat. Nezávisle na modelu správy dané církve je častým modelem farářský model - neboli to, že pastorační práci koná především správce sboru. Někdy je to dáno zřízením a očekáváním církve, kdy je farář skutečně tím jediným, kdo pastorační práci může konat. Někdy je to věc samotných farníků, kteří považují faráře za toho jediného, kdo jim může pastoračně sloužit. Někdy je to dáno velmi silnou osobností faráře, který do pastýřské služby nepřizve nikoho jiného. Někdy je to výsledek nedostatku lidí, kteří by byli ochotni a schopni pečovat o druhé.

Pastorační práce vycházející z úřadu, či odbornosti, však není zárukou toho, že půjde o pastorační práci kvalitní. Může chybět potřebná odbornost, obdarování, osobnost atd. Nevhodný člověk v úřadu pastýře může napáchat více škody, než ten, kdo je považován za laika. V důsledku se liší to, jak tyto profesionálové svou pastýřskou službu vykonávají.

Mají-li dobré motivace, vhodnou osobnost, potřebné obdarování a teoretickou přípravu, pak mohou udělat spoustu skvělé služby. Byť i sebelepší farář naráží na omezené časové možnosti a na to, že není univerzálním nástrojem pro všechny situace a pro všechny. Horší je to v případě, kdy něco zásadního chybí - dobré motivace, vhodná osobnost, potřebné obdarování a teoretická příprava.

V posledních letech se objevují v církvi odborníci v oblasti pastorační práce, či poradenství, kteří svým způsobem doplňují pastorační práci v rámci daného společenství. Tato možnost může být vhodná ve větších společenstvích, kde už bývá problém s anonymitou, a hůře funguje

vzájemná propojenost církve. To je častý problém velkoměstských farností a sborů. Ve větších městech bývají k dispozici odborní poradci buď v rámci vlastní poradny, nebo při konkrétním křesťanském společenství. Tato forma pastorační služby může dobře zachytit to, co by nebyl schopen řešit pouze farář díky velikosti své farnosti.

Výhodou této formy pastorační služby je to, že klientům se dostane odborné péče. Nevýhodou může být to, že profesionální pastorační služba se může dostat na úroveň psychoterapie, a tím pádem je takřka nahraditelná sekulárními psychoterapiemi. V tomto ohledu si musí pastorační profesionál pohlídat, aby jeho služba nepostrádala to, co odlišuje pastorační službu od psychoterapie, a přinášel do své služby duchovní rozměr - jakousi přidanou hodnotu v podobě Božího doteku, Písma atd.

Přesto je zde problém s tím, že chybí potřebná propojenost s církví. Tato pastorační péče totiž nevychází z odpovědnosti vedoucích církve za Bohem svěřené stádo, ale je samostatnou nabídkou klientům ohledně řešení jejich potřeb. Tedy něco, co je zaměřeno na klienta, bez ohledu na to, zda a jak klient směřuje do Božího království, žije ve společenství církve atd. Klient může být spokojen s tím, že mu bylo odborně pomoheno, cítí se lépe, a přesto to nemusí mít žádný vliv na jeho život víry ve společenství církve. Po stránce odborné tedy mohou tito profesionálové poskytnout potřebnou pomoc, ale chybí zde potřebná provázanost s konkrétním církevním společenstvím. Neboli pastýřská péče vycházející z potřeby správy (dohlížení) nad svěřeným stádem ze strany pastýřů církve.

Pokud vezmu faráře a do jisté míry i odborné poradce, tak existují v církvích lidé, kteří mají výsadní právo na konání pastorační služby. Někdy toto právo vychází z jejich církevního úřadu, jindy z potřebné odbornosti. Uvedení pastorační pracovníci jsou pak jedinými, kdo pastorační službu mohou konat. Vlivem uvedených okolností mohou mít pocit, že pouze oni mají, nebo mohou dát lidem to, co potřebují. Někdy je to dáno formou církevního zřízení dané církví a tlakem na konání pastorační služby právě z jejich strany. Někdy příliš spoléhají na své teologické, či psychologické vzdělání. Někdy jejich nezastupitelnost vyvěrá z řady zkušeností, které druzí nemají. Vzájemný zájem mezi členy církve se pak bere jako něco milého, ale ta „skutečná pastorační služba“ může přijít pouze od faráře, či profesionálního poradce.

Církev pak zůstává trvale rozdělena na profesionály a laiky. Toto rozdělení má podle Ogdena negativní následky: *„Přidělení pastýřské péče profesionálům mělo katastrofální důsledky pro schopnost lidí vyžít ve víře. Pokud pastoři přebírají službu, která jim nepatří, berou na sebe úkol, který byl svěřen církvi, totiž péči členů o sebe navzájem.“*

Díky rozdělení církve na laiky a profesionály může dojít k přetížení profesionálů, nebo k tomu, že pastorační služba nefunguje z jiných důvodů. Např. tehdy, pokud farář není příliš obdarován k pastorační péči. Jak píše Mark Hanby: *„Jestliže se farář pokouší fungovat v oblastech nad rámec svého obdarování, bude pracovat bez Boží milosti. Neměli bychom očekávat Boží milost v oblastech, ve kterých se nás nerozhodl obdarovat.“*

Jeho slova jsou diskutabilní v chápání pojmu Boží milosti. Přesto má do jisté míry pravdu v tom, že farář nemůže používat to, co mu Bůh nesvěřil - včetně potřebné

výbavy k pastoračnímu úřadu. V tomto Hanbyho pohledu je pastorační věc obdarování a nikoliv úřadu. Tedy spíše charismatické pojetí církve, které bude narážet na faktickou formu odlišných modelů církve.

9.2. LAICKÁ PASTORACE

Výše uvedené problémy ohledně pastorační služby konané pouze jedním člověkem, vedou k přemýšlení nad zapojením dalších lidí. Není-li z pohledu pastýřské péče zcela funkční farářský model, ani zapojení profesionálních poradců, tak je vhodné hledat jiné modely zajištění pastorační péče.

Písmo nabízí řešení v podobě očekávání poskytování pastýřské služby ze strany pastýřů - tedy vedoucích sboru - zpravidla *starších sboru*. Tedy to, co už bylo zmíněno ve 2.kapitole této práce. Poskytování pastýřské péče ze strany vedoucích sboru (starších) samo o sobě zaručuje týmové zajištění pastorační služby. Podle Písma je to jejich odpovědností, protože Písmo s ryze farářskou církví nepočítá. Uvedená Pavlovská a Petrovská kombinace starší-pastýř-správce počítá s týmem lidí, kteří zajišťují pastýřskou péči o církve společně.

Problém je spíše v konkrétních modelech fungování církve. Pro některé církve, a také členy církve, může být pastorační služba ze strany starších sboru něčím, co považují za pastorační službu laickou. Neboli takovou, které chybí potřebná důstojnost církevního úřadu spojená s očekáváním jakési záruky kvality.

Zásadní problém s týmovou pastýřskou službou může být také v církvech, kde je pastorační služba spojena s vysluhování svátostí a tím pádem s úřadem faráře (ŘKC). Tam jsou svátosti součástí pastýřské péče, a proto ani není možné uvažovat o tom, že by pastorační službu plnohodnotně zastoupil kdokoliv jiný.

Nakolik se tento biblický model pastýřské péče uplatní, je věcí jednotlivých církve i jednotlivých sborů. V řadě sborů bude vhodné toto téma vyučovat, a povzbuzovat starší k tomu, aby se zhostili své role pastýřů. K tomu je třeba také vyučovat sbor - aby nečekal pastorační službu pouze od faráře, ale bral jako plnohodnotné pastýře i starší sboru. Neboli jako ty, kdo společně před Bohem pečují o Boží stádo. Zhruba to, co bývá náplní role starších v presbyterních církvech: „*Starší jsou odpovědní za kultivaci osobního vztahu s těmi, které mají na starost prostřednictvím návštěv, poradenství a povzbuzení v křesťanském životě.*“

Druhou kategorií těch, kdo by mohli pastorační službu dělat, jsou *laici* - neboli členové církve bez potřebného úřadu. V pravém slova smyslu nepůjde o pastýřskou péči ze strany starších, kteří nesou před Bohem odpovědnost za život církve. V tomto ohledu budou narážet laici na stejné omezení jako profesionální poradci.

Přesto mají i křesťané mimo církevní úřad povinnost vzájemné služby, protože církve

je tělem Kristovým: „*On (Kristus) je hlava, z něho roste celé tělo, pevně spojené klouby navzájem se podpírajícími, a buduje se v lásce podle toho, jak je každé části dáno.*“ (Ef 4:16) „*Jsmo jedno tělo v Kristu a jeden druhému sloužíme jako jednotlivé údy. Máme rozličné dary podle milosti, která byla dána každému z nás...*“ (Ř 12:5n, atd.) Z tohoto faktu vychází vzájemná služba postavená jak na vzájemné propojenosti církve, tak na obdarováních jednotlivých křesťanů, která slouží ke vzájemné službě.

Z pohledu Písma je služba laiků zcela legitimní a dokonce očekávaná. Církev by neměla být prostorem ke službě pouze pro starší sboru, nebo dokonce pouze pro faráře. Naopak je místem pro vzájemnou službu všech křesťanů. „*V Bibli není pomáhání druhým představeno jako volba. Je to požadavek vůči každému věřícímu, včetně vedoucím církve.*“

Z pohledu církve jsou však nad službou laiků někdy rozpaky. „*Je laická pastorační pomoc, nebo hrozbou? Je to zjevně prospěšná aktivita, nebo žalostně nedostatečné fušování do řešení lidských vážných problémů?*“

Laikům chybí potřebný úřad, z kterého pastýřská péče vychází. Úřad, na který jsou kladeny určité požadavky kvůli zajištění potřebné péče o církev a její kvality. Církev navíc zpravidla vede k odpovědnosti za kvalitu práce faráře, ale už méně starší, a takřka vůbec laiky. Chybí tedy potřebné vzdělávací a kontrolní mechanismy, které se uplatňují vůči farářům, a někdy i vůči starším sboru. Chybí také potřebný institut zpovědního tajemství, který hraje důležitou roli ohledně důvěry pastorovaných vůči pastorujícím.

Laici mohou napáchat veliké škody absencí odbornosti, absencí vzdělávacích a kontrolních mechanismů a potřebné přípravy. Mohou se u nich ještě více než u profesionálů projevit negativní motivace k pastoračnímu, a také to, že do své služby mohou až příliš promítat svá přesvědčení a životní přístupy.

Pokud se např. někdo příliš zajímá o duchovní mocnosti, tak nebude schopen přijmout existenci duševních poruch, ale za vším uvidí démonické působení. Opačně bude působit ten, kdo neuznává existenci nikoho jiného než Boha, a démonické působení bude chtít řešit psychoterapií, či doporučovat medikaci. Člověk se zaměřením na svatost křesťanského života bude často doporučovat pokání, usilovnější čtení Písma a modlitby, jakožto všeléku na lidské problémy. Naopak někdo jiný nebude schopen vidět problém hříchu a jeho následky v domnění, že člověk je veskrze dobrý a nedělá nic špatného. Tato omezenost chápání světa není žel problémem pouze u laiků, ale i profesionálů.

Je proto vhodné, aby se ti, kdo slouží pastoračně druhým lidem, odborně vzdělávali: „*Pro laické pastorační pracovníky, stejně jako pro pastory je stále důležité se učit pečovat a dělat poradenství systematicky a s určitou zručností. To proto, abychom byli efektivní a naše pastorační byla skutečnou pomocí. Proto je stále třeba vhodný adekvátní trénink křesťanských poradenských dovedností a supervize.*“

S laickou pastoračí přirozeně vyvstává otázka toho, zda skutečně všichni křesťané mohou dělat pastorační službu. Tedy něco, co už není běžným zájmem o druhého člověka, ale něčím víc. Přeci jen i samotné Písmo sice mluví o vzájemném zájmu a péči, ale přesto rozlišuje jednotlivé křesťany podle určitého obdarování. Některá obdarování se k pastorači hodí, jiná méně, protože jsou určena k jinému účelu. Navíc i přes všeobecnost církve jsou určité role, které předpokládají větší míru pastýřské péče (starší sboru).

Jsou však i jiná kritéria, která souvisí s potřebnou zralostí. Přeci jen se v pastorači dostáváme spolu s klienty do jejich nitra, a proto můžeme jak pomoci, tak i uškodit. Siang-Yang Tan uvádí následující seznam kvalit potřebných pro možnost laicky dělat pastorači: duchovní zralost, psychická stabilita, zájem o lidi, láska k lidem, duchovní obdarování, životní zkušenosti, dostupnost, učenlivost, zachování mlčenlivosti atd..

Při oslovování lidí za účelem jejich zapojení v pastorační službě je opravdu dobré si všimnout uvedených kritérií. Často se to pozná i podle toho, že tito lidé přirozeně vstupují do služby druhým lidem. Mají přirozený zájem o lidi. Lidé sami je vnímají jako ty, komu jsou ochotni svěžit své starosti. A především – církev je rozeznává jako ty, kdo jsou vhodní pro pastorační službu.

Celkově je pastorační služba z řad laiků velmi důležitá. Farář se nemusí věnovat všem lidem, ale část jich může předat svým pastoračním spolupracovníkům. *„Pro pastoračního pracovníka je cenné i to, že nemusí nést veškerou zodpovědnost a tíhu pouze na svých bedrech. Může část svých úkolů přenést na druhé... společenství věřících může dát hodně lásky, naděje, klidu, povzbuzení a podpory v různém směru, takže pomůže doprovázenému lépe se vyrovnávat se se zátěžovými situacemi...“*

Pokud je pastorače věcí více lidí, přirozeně to povzbuzuje i další křesťany k tomu, že i oni mohou mít zájem o druhé a v rámci možností jim sloužit. Uplatňuje se širší spektrum duchovního obdarování a osobní originality. Pastorače je tak mnohem pestřejší a plnější, protože není závislá pouze na jediném člověku, který má své limity. *„Mnozí z nás vůbec netuší, že můžeme sloužit potřebným lidem. Naopak existuje tendence věřit tomu, že pouze odborníci na psychické zdraví nám mohou pomáhat, či dělat poradenství efektivně.“*

10. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo najít odpověď na otázku: „*Může pastorec dělat ve farnosti jediný člověk?*“ pomocí reflexe šíře pastorece podle různých kritérií ve vztahu ke klientovi a pomocí reflexe originality každého pastoračního pracovníka.

Na takto položenou otázku lze odpovědět, že ano. Pokud se ovšem ptáme po celé šíři pastorační služby a jejího kvalitního naplňování, pak nikoliv. Pokud dělá ve farnosti pastorec pouze jeden člověk, tak nebude schopen kvalitně posloužit ve všech situacích všem klientům. Ve větších farnostech se k tomu navíc přidružuje i problém nedostatku času pro kvalitní péči o všechny lidi.

Pastorec je velmi pestrá v mnoha ohledech. Liší se příčiny konání pastorační služby, její obsah, časový rámec, téma i cíl. Liší se jednotlivé zakázky. Liší se jednotliví lidé, kterým sloužíme. Liší se i životní situace, ve kterých se lidé nacházejí. Díky této pestrosti není reálné, aby pastorec kvalitně zvládal jediný člověk.

Hlavním závěrem této práce je tedy to, že církve potřebuje ve farnostech více pastoračních pracovníků. To je koneckonců obsah biblického pojetí pastýřské péče, která počítá s pastorační týmovou ze strany vedoucích církve, ale i s pastorační laickou. To je dáno propojeností církve a její samotné podstaty Kristova těla, které je vzájemně propojené. Je také dobré počítat i s přirozenými vztahy v rámci církve, které mohou vyřešit řadu věcí na základní úrovni.

Kromě tohoto hlavního závěru, který vychází z vytyčeného cíle práce, uvádím ještě několik dalších poznatků, které z tohoto závěru vyplývají:

1) Abychom mohli pastorec dělat dobře, potřebujeme nejdříve poznat sami sebe. Potřebujeme vědět, v které oblasti pastorece jsme schopni nabídnout své maximum, a kde už je naopak prostor pro někoho dalšího. Není hanbou předat klienta někomu jinému, kdo je pro danou situaci vhodnější. Pastorec je úkolem církve, nikoliv monopolem farářů, či jiných profesionálů. Navíc ne každý farář je obdarován k pastorační, a proto potřebuje druhé, aby doplnili jeho odlišné obdarování.

K tomu je vhodné znát jak svou osobnost, která je vhodná k určitým typům pastorece, tak své duchovní obdarování. Neboli to, k čemu nás Bůh vybavil svými dary.

2) Potřebujeme dobře pochopit svou životní cestu, svou socializaci společenskou i duchovní. Pak lépe porozumíme sami sobě, svému přístupu k sobě, lidem a Bohu. Lépe pochopíme náš způsob uvažování a jednání. Budeme schopni lépe pracovat s naší osobností, která se nějakým způsobem vyvíjela. Budeme schopni se nebát mít vlastní styl pastorece. Budeme lépe chápat to, proč se některým situacím a zakázkám vyhýbáme a jiné vyhledáváme.

Budeme schopni si lépe uvědomit to, jak naše osobnost ovlivňuje průběh pastorace (přenos, protipřenos atd.). Budeme schopni si lépe uvědomovat naše motivace a pracovat s nimi.

Jako pastorační pracovníci totiž víme, že nám určitá forma, či obsah pastorace není příliš blízká. Potřebujeme se ptát, proč. Možná potřebujeme my sami prožít uzdravení v určitých oblastech našeho vlastního života, abychom mohli být volní pro službu i v oblastech, kterým se spíše vyhýbáme. Možná se jen potýkáme s určitou leností a pohodlností, protože raději děláme pastoraci v oblastech, které nám jsou blízké, a nechceme se učit nic nového. Ale možná jsme skutečně pouze věrni tomu, kým jsme, a respektujeme svoje silné a slabé stránky.

3) Každý klient a životní situace jsou originální. I když máme řadu zkušeností, potřebujeme se naučit vnímat každého klienta a každou situaci originálně - neboli neaplikovat stejnou metodu, stejné otázky a stejné rady na každý pastorační rozhovor. Pastorace je pokaždé jiná minimálně svým časovým a obsahovým rámcem. To, co platí v dlouhodobé pastoraci, neplatí pro krizové stavy. Komunikace s rodinami je jiná, než s jednotlivci. Stejně tak je jiná pastorace vyžádaná klientem a jiná ta, kde my sami vstupujeme do života druhých.

Pastorace je opravdu pestrá a nelze ji dělat stále stejně. Jako je originální každá pastorační situace, tak je originální i každý klient. Každá pastorační služba je tedy výzvou naslouchat klientovi a Bohu, a vnímat i svou roli v celém pastoračním procesu. Proto se musíme učit být citliví na to, jak a v čem potřebuje klient doprovázet, včetně časového rámce.

4) V pastoraci jde opravdu o něco více, než v psychoterapii, či sociální práci. Jako pastorační pracovníci nepřinášíme jen terapii, ale vedeme lidi k setkání s Bohem. Pracujeme s Písmem, modlíme se. Počítáme v pastoraci s Božím vedením, moudrostí a dotekem.

5) Pastorace je něčím více, než pouhou činností. Nejde o to být viděn mezi členy církve, či mít čisté svědomí, že skutečně chodíme za lidmi. I stovky hodin strávených s lidmi nemusí mít nic společného s pastorací. Proto se potřebujeme podívat na obsah naší pastorační služby. Co je vlastně cílem naší pastorace konkrétních lidí v delším časovém horizontu? Pokud máme možnost někoho doprovázet delší dobu... jaký to pro něj má užitek? Stává se dospělejším v Kristu? Je jeho osobní a duchovní život stabilnější? Stává se postupně někým, kdo není pouze příjemcem služby druhých, ale začíná sám sloužit? Nebo jsme těmi, kdo pouze udržují společenské vztahy se členy církve? Jsme těmi, kdo pouze jednorázově uleví klientově bolesti, ale tím vše končí? Samozřejmě - ne každého člověka lze někam vést. Ale u lidí, se kterými se setkáváme dlouhodobě, je dobré se ptát, v čem jsme pro ně jakožto pastorační pracovníci přínosem.

6) Pastorace má širší pojetí. Je především věcí vedoucích církve, ale zároveň i věcí celého společenství, protože vychází ze vzájemných vztahů v rámci církve. Pastorace je něčím, co se odvíjí nejen od odborné přípravy, ale i od Božího obdarování. Tím pádem tím nejlepším pastoračním pracovníkem ve sboru vůbec nemusí být farář, ale někdo úplně jiný, právě

vzhledem k duchovnímu obdarování a své osobnosti. To není špatně. Stejně tak není špatně, pokud dochází k základní pastorační službě mezi členy církve. Potřebujeme církve učit tomu, že pastorační péče se neodvíjí od toho, kdo a kde ji koná, ale co jim pastorační péče přináší a zda je vede blíž k Bohu.

Vše bych rád uzavřel slovy Aloise Kříšťana, který pastorační pestrost shrnuje slovy:

„Obsah pastoračního konceptu se u jednotlivých pastoračních pracovníků legitimně liší. V každém pastoračním konceptu můžeme zpravidla rozeznat základní prvky, které jsou pak ovšem individuálně pojímány. Pastorační koncepty tedy většinou odlišují následující charakteristiky: definice pastorace a cíl pastorace; teologický základ a obraz Boha; obraz člověka; cílová skupina; chápání role a kompetencí pastoračního pracovníka; důležitost a orientace spolupráce; volba metod a vlastní praxe.“

POUŽITÁ LITERATURA

- Adams Jay - The Christian counselor's manual, Presbyterian and Reformed publishing company, 7th ed., 1977, ISBN 73-87752
- Anderson Neil, Zuehlke Terry, Zuehlke Julianne - Christ centered therapy, Zondervan, Grand Rapids, 2000, ISBN 978-0-310-23113-4
- Benner David - Strategic pastoral counseling, Baker academic, Grand Rapids, 2003, ISBN 978-0-8010-2631-7
- Bible - Český studijní překlad, KMS, Praha, 2009, ISBN 978-80-86449-61-6
- Bible - Ekumenický překlad, Praha, 1986
- Bonhoeffer Dietrich - Následování, Kalich, Praha, 2013, ISBN 978-80-7017-194-3
- Briggs-Meyers Isabel - Gifts differing, Davies-Black Publishing, Mountain View, 1980, ISBN 78-0-89106-074-1
- Buber Martin - Já a ty, Kalich, Praha, 2005, ISBN 80-7017-020-4
- Collins Gary R. - Christian Counseling, Word, 1980, ISBN 0-8499-2889-3
- Drápal Dan - Budování sboru, Ampelos, Praha, 1999, ISBN 80-902544-1-1
- Fortune Don & Katie - Discover Your God-given gifts, Chosen books, Grand Rapids, 2009, ISBN 978-0800794675
- Frielingsdorf Karl - Falešné představy o Bohu, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1995, ISBN 80-85527-94-4
- Global University - Getting started, Springfield, 2008, ISBN 978-0-7617-1271-8
- Hanby Mark - The ministry of the Saints, Destiny image publishers, Shippensburg, 2005, ISBN 0-7684-2219-1
- Havránek Alexandr - Úvahy o pastýřské péči, Církev bratrská, Praha, 1986
- Holmes Jeremy, Bateman Anthony - Integration in Psychotherapy, Oxford University Press, 2002, ISBN 0-19-263237 X
- Keil Franz, & Delitzch Friedrich Carl - Commentary on the Old Testament (e-Sword, v.11.2.2., 2018)
- Kirwan William T. - Biblical concepts for christian counseling, Baker Book House Company, 1985, ISBN: 0-8010-5454-0
- Kollar Charles A. - Solution-Focused Pastoral Counseling, Zondervan, *Michigan*, 1997, ISBN 0-310-213460
- Křivohlavý Jaro - Křesťanská péče o nemocné, Advent, Praha, 1991
- Křivohlavý Jaro - Pastorální péče, Oliva, Praha, 2000, ISBN 80-85942-42-9
- Křivohlavý Jaro - Povídej naslouchám, Návrat, Praha, 1993, ISBN 80-85495-18-X
- Lange John Peter - Commentary on the Holy Scriptures (e-Sword, v.11.2.2., 2018)
- Martinek Michael a kol., - Praktická teologie pro sociální pracovníky, Jabok, Praha, 2008, ISBN 978-80-904137-6-4
- Meyer Frederick Brotherton - Through the Bible day by day (e-Sword, v.11.2.2., 2018)
- Meyers Rick - e-Sword, v.11.2.2., Franklin, 2018
- Ogden Greg - Proměňující učednictví, Návrat, Praha, 2010, ISBN 978-80-7255-232-0
- Opatrný Aleš - Pastorece v postmoderní společnosti, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2001, ISBN 80-7192-557-8
- Opatrný Aleš - Pastorece zvláštních skupin, Bibliotheca Theologica, 2014, ISBN 978-80-7465-116-8

- Procházka Pavel - Pastorační doprovázení, Institut vzdělávání ECM, Praha, 2013, ISBN 978-80-7356-034-8
- Pulaski Adam - Biblical counseling manual, Trafford publishing, Canada, 2004, ISBN 9781412038799,
- Smolík Josef - Pastýřská péče, Komenského evangelická bohoslovecká fakulta v Praze, Kalich, Praha, 1991, ISBN 80-7017-276-2Tan Siang-Yang - Lay counseling, Zondervan publishing house, Grand Rapids, 1991, ISBN 0-310-52931-X
- The Presbyterian Church in Canada - Equipping Elders, Toronto, 2010, ISBN 1-800-619-7301
- Vodáčková Daniela a kol. - Krizová července, Portál, Praha, 2002, ISBN 80-7178-696-9
- Willimon H. William - Pastor - The Theology and Practice of Ordained Ministry, Abingdon Press, Nashville, 2002, ISBN 978-1501804908
- Yalom Irvin - Chvála psychoterapie, Portál, Praha, 2012, ISBN 978-80-262-0210-3